ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΑ

Α.Μ.:*2008020*

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΜΑΚΡΗΣ ΗΛΙΑΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη ... 2

Εισαγωγή ... 3

Κεφάλαιο 1ο : Κίνδυνοι ... 4

Κεφάλαιο 2ο : Οικονομική κρίση ... 6

2.1 Εισαγωγή ... 6

2.2 Η οικονομική κρίση του 2008 ... 14

2.3 Αίτια οικονομικής κρίσης ... 15

2.4 Οικονομική κρισή – Ελλάδα ... 19

2.4.1 Η πιθανότητα η Ελλάδα να εγκαταλείψει την Ευρωζώνη ... 20

2.4.2 Αίτια κρίσης στην Ελλάδα ... 21

2.5 Τρόποι αντιμετώπισης ... 23

Κεφάλαιο 3ο : Οικονομική κρίση και η επίδρασή της στα βασικά Οικονομικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας ... 26

3.1 Ανεργία ... 27

3.1.1 Ανεργία ανά περιφέρεια ... 34

3.2 ΑΕΠ ... 37

3.3 Εισαγωγές και εξαγωγές ... 43

3.4 Πληθωρισμός ... 46

3.5 Επενδύσεις ... 47

3.6 Δημόσιο χρέος και έλλειμμα ... 50

Κεφάλαιο 4ο : Ο δείκτης χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ ... 53

Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα ... 56

Βιβλιογραφική ανασκόπηση ... 58

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της χρηματοπιστωτικής κρίσης στα βασικά οικονομικά μεγέθη. Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει μια αναφορά στους κινδύνους γενικότερα και τα είδη των κινδύνων. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλυθεί η έννοια της οικονομικής κρίσης σε θεωρητικό επίπεδο, συγκεκριμένα θα γίνει μια αναφορά στην οικονομική κρίση του 2008, στα αίτια της οικονομικής κρίσης, στην οικονομική κρίση της ελληνικής πραγματικότητας και τέλος θα παρουσιαστούν μερικοί τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο και το δεύτερο τμήμα της συγκεκριμένης εργασίας θα αναλυθεί η τρέχουσα οικονομική κρίση και η επίδραση της στα βασικά οικονομικά μεγέθη (ΑΕΠ, ανεργία, πληθωρισμός, εισαγωγές και εξαγωγές, επενδύσεις και τέλος δημόσιο χρέος και έλλειμμα). Η παρουσίαση θα γίνει διαγραμματικά για το κάθε οικονομικό μέγεθος. Τέλος θα γίνει αναφορά στα συμπεράσματα που έχουν προκύψει σύμφωνα με την συνολική έρευνα.

Εισαγωγή

Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση είχε σοβαρό αντίκτυπο στη διεθνή οικονομική δραστηριότητα. Σε ένα περιβάλλον δύσκολο, οι πιστωτικές συνθήκες, η υψηλή αβεβαιότητα, η παραγωγή και η κατανάλωση έχουν σε μεγάλο βαθμό αποθαρρυνθεί ενώ το διεθνές εμπόριο έχει καταρρεύσει.

Σε μεγάλο βαθμό με βάση τις προσεγγίσεις στο μακροοικονομικό επίπεδο, μια μεγάλη βιβλιογραφία σχετικά με τις συνέπειες της κρίσης προσδιορίζει διάφορους παράγοντες που καθόρισαν τις εμπορικές επιδόσεις κατά τη διάρκεια της κρίσης. Η πτώση της εξωτερικής ζήτησης και οι αναδυόμενες οικονομικές τριβές θεωρούνται βασικοί παράγοντες, καθώς αναλύουμε το εμπόριο κατά την περίοδο της κρίσης. Παρά το γεγονός ότι η οικονομική ύφεση ήταν παγκόσμια, ο αντίκτυπος της κρίσης ήταν ετερογενής μεταξύ χωρών, κλάδων και επιχειρήσεων.

Όσον αφορά την ελληνική οικονομική κρίση, ξεκίνησε ως κρίση του δημόσιου χρέους πριν από πέντε χρόνια. Ωστόσο, παρά τη λιτότητα και το τολμηρό «κούρεμα» του δημόσιου χρέους είναι τώρα περίπου 175 τοις εκατό του ελληνικού ΑΕΠ. Με αυτά τα δεδομένα, υποστηρίζουν ότι το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα είναι σαφώς μη βιώσιμο και καθίσταται πολύ σημαντική η αναδιάρθρωση του χρέους για την ελληνική οικονομία ώστε να αρχίσει να ανακάμπτει και πάλι. Η επιμονή στην διατήρηση της τρέχουσας πολιτικής στάσης δεν φαίνεται να είναι ούτε ρεαλιστική ούτε ηθική.

Η εμπειρία της Γερμανίας στην πρώιμη περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο παρέχει κάποιες χρήσιμες ιδέες για τον δρόμο προς τα εμπρός. Όπως αναφέρουμε αναλυτικά παρακάτω, στον απόηχο του πολέμου υπήρξε μια σαρωτική ακύρωση του δημόσιου και του εξωτερικού χρέους της χώρας, η οποία ήταν μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου για την οικονομική και πολιτική ανασυγκρότηση της Γερμανίας και της Ευρώπης.

Επτά δεκαετίες αργότερα, ενώ μια λύση για τη μη βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίλυση της ελληνικής και

ευρωπαϊκής κρίσης, δεν θα είναι από μόνη της επαρκής. Όπως και η μεταπολεμική εμπειρία δείχνει, μια ευρύτερη ατζέντα που ασχολείται με την εγχώρια οικονομική στην Ελληνική κατάσταση, καθώς και οι διαρθρωτικές ανισορροπίες στην ευρωζώνη είναι επίσης ζωτικής σημασίας. Στην πραγματικότητα, η επίλυση αυτών των προβλημάτων φαίνεται να είναι πολύ πιο δύσκολη από ότι η επίλυση με τα θέματα που σχετίζονται με το χρέος.

Κεφάλαιο 1^{ο} : Κίνδυνοι

➢ ΕΠΙΤΟΚΙΑΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Κίνδυνος επιτοκίου ορίζεται η πιθανότητα να μειωθεί η αξία ενός χρεογράφου εξαιτίας μεταβολής του επιπέδου επιτοκίων, και συνδέεται με την χρονική αξία του χρήματος. Κατά τη διάρκεια της αγοράς και της διακράτησης ενός χρεογράφου είναι απόλυτα εκτεθειμένη σε επιτοκιακό κίνδυνο τον οποίο πρέπει να εξισορροπήσει. Προκειμένου συνεπώς να αποφευχθεί ο επιτοκιακός κίνδυνος, οι επιχειρήσεις μπορούν να ταιριάζουν τις περιόδους λήξεως των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού . Έτσι εξισορροπείται η έκθεση στον επιτοκιακό κίνδυνο. Ξεχωριστή κατηγορία αποτελούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των οποίων η κερδοφορία πηγάζει από την έκθεση τους στον επιτοκιακό κίνδυνο. Σε αυτήν την περίπτωση η αντιστάθμιση γίνεται εν μέρει με το ταίριασμα της ληκτότητας.

➢ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

Κίνδυνος αγοράς ορίζεται ο κίνδυνος που σχετίζεται με χαρακτηριστικά και στοιχεία που αφορούν όλο το εύρος της αγοράς. Μερικά απ' αυτά είναι ο πληθωρισμός, τα επιτόκια και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες είναι κοινά για όλο το σύνολο των συναλλασσόμενων μερών στη συγκεκριμένη αγορά. Το βασικό

χαρακτηριστικό του κινδύνου αγοράς είναι ότι είναι κοινός και ίσος για όλες τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ίδια αγορά.

- **ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ**

Ο συναλλαγματικός κίνδυνος πηγάζει από την πιθανότητα μεταβολής των ισοτιμιών που επηρεάζουν την αξία των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού.

- **ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ**

Με τον όρο πιστωτικό κίνδυνο αναφερόμαστε στην πιθανότητα απωλειών σε περίπτωση πτώχευσης ή μείωσης της δυνατότητας πληρωμών του δανειζόμενου..

Τη στιγμή που μια τράπεζα δίνει ένα δάνειο, αυτομάτως αναλαμβάνει τον κίνδυνο της μη αποπλήρωσης είτε του τόκου είτε του κεφαλαίου (πιθανώς και των δύο). Κάθε πιθανός δανειστής και γενικότερα κάθε συναλλαγή έχει διαφορετικό πιστωτικό κίνδυνο.

- **ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ**

Ο κίνδυνος ρευστότητας είναι εξαιρετικά σημαντικός, αφού πρόκειται για ένα αρκετά μεγάλο μέρος όλου του συνολικού κινδύνου. Αν μια χώρα έχει προβλήματα ρευστότητας, έχει μεγάλο πρόβλημα στην άντληση των απαραίτητων κεφαλαίων έτσι ώστε να χρηματοδοτήσει και να τονώσει το ενεργητικό της, και επίσης το κόστος της άντλησης αυτών είναι εξαιρετικά μεγάλο. Έτσι, πρόβλημα ρευστότητας μπορεί να την οδηγήσει σε αδυναμία καταβολής πληρωμών και τελικά σε πτώχευση. Αντιθέτως,

αν διαθέτει μεγάλη ρευστότητα αναλαμβάνει τον κίνδυνο να την επενδύσει με όσο πιο αποδοτικό τρόπο γίνεται.

- **ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΔΕΙΚΤΗ ΤΙΜΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ**

Στην περίπτωση αυτή ο κίνδυνος για ένα περιουσιακό στοιχείο προέρχεται από τις μεταβολές στο δείκτη τιμών ενός χρηματιστηρίου όπου μεταβάλλονται οι τιμές των μετοχών επιχειρήσεων που λειτουργούν σε αυτή την οικονομία.

Κεφάλαιο 2ο : Οικονομική κρίση

2.1 Εισαγωγή

Οικονομική κρίση ορίζεται μια κατάσταση κατά την οποία η αξία των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων ή των περιουσιακών στοιχείων πέφτει γρήγορα. Μια οικονομική κρίση συνδέεται συχνά με τον πανικό στις τράπεζες[1], στις οποίες οι επενδυτές έχουν εκποιήσει περιουσιακά στοιχεία ή την ανάληψη χρημάτων από λογαριασμούς ταμιευτηρίου με την προσδοκία ότι η αξία των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων θα μειωθεί, αν παραμείνουν σε ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα.

[1] Ο τραπεζικός πανικός (ή μαζική απόσυρση καταθέσεων) (στα αγγλικά: bank run) συμβαίνει όταν ένας μεγάλος αριθμός τραπεζικών πελατών αποσύρουν τις καταθέσεις τους διότι πιστεύουν ότι η τράπεζα είναι, ή μπορεί να γίνει αναξιόχρεη.
(https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82)

Στο άρθρο του ο Frederic S. Mishkin με τίτλο «Anatomy of a Financial crisis» ορίζει την οικονομική κρίση ως εξής. «*Οικονομική κρίση είναι μια διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές στις οποίες οι λανθασμένες επιλογές και τα προβλήματα οικονομικού κινδύνου αυξάνονται με αποτέλεσμα να αδυνατούν να διοχετεύσουν τα κεφάλαιά τους σε παραγωγικές επενδύσεις και σε αποδοτικούς τομείς. Μια οικονομική κρίση μπορεί να οδηγήσει μια οικονομία μακριά από την ισορροπία και να στρέψει σε μια καθοδική πορεία τους δείκτες της οικονομικής ανάπτυξης.*» (Mishkin S Frederic, NBER WORKING PAPERS SERIES,WORKING PAPER NO 3934,1991).[2]

Μια οικονομική κρίση έχει προκαλέσει ουσιαστικά μια άνευ προηγουμένου πτώση της συνολικής ζήτησης. (Διάγραμμα 1)

Διάγραμμα 1: Συνολική ζήτηση

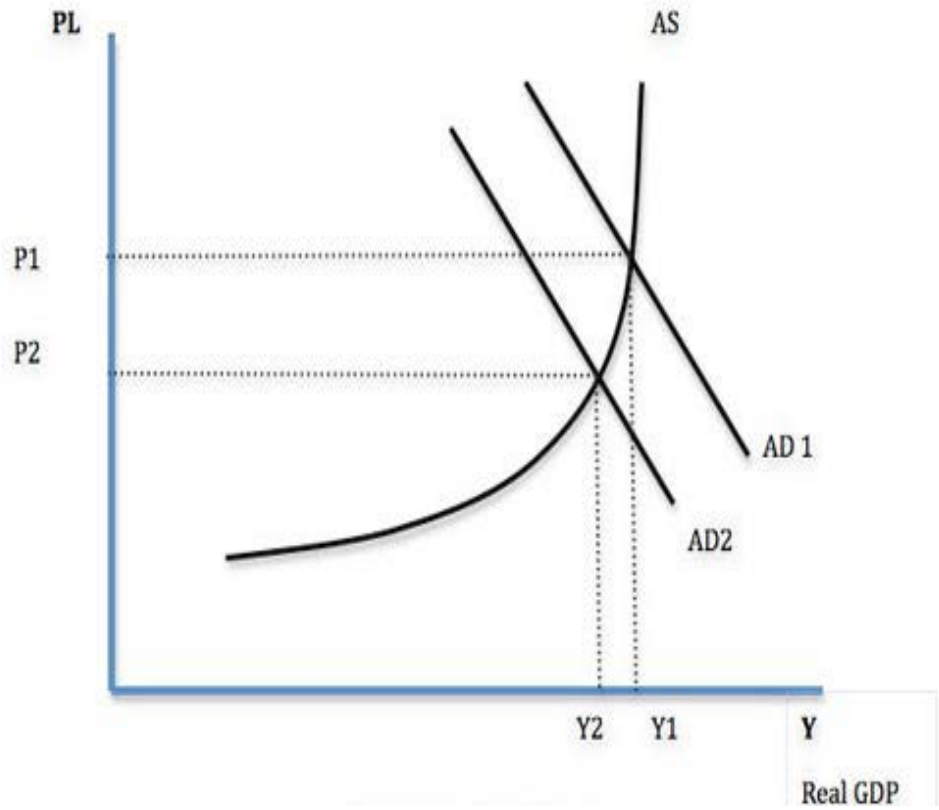

[2] http://financialcrises20thcentury.blogspot.gr/

Η αρνητική αύξηση του ΑΕΠ διάρκειας δύο ή περισσότερων τριμήνων ονομάζεται ύφεση ενώ μια μακρά περίοδο βραδείας αλλά όχι κατ' ανάγκη αρνητική ανάπτυξη μερικές φορές ονομάζεται οικονομική στασιμότητα. Ένας από τους βασικούς λόγους που οδήγησαν στις όλο και αυξανόμενες πτωχευμένες επιχειρήσεις τα τελευταία χρόνια σχετίζεται με την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση η οποία έχει προξενήσει μεγάλη ζημιά στην οικονομία πολλών χωρών. Η κρίση έφερε ως συνέπεια την ελάττωση του κύκλου εργασιών, όσο επίσης των κερδών και της ρευστότητας αρκετών επιχειρήσεων, κατά βάση λόγω της αδυναμίας της διοικητικής βαθμίδας να ανταποκριθεί στις δύσκολες οικονομικές καταστάσεις που προέκυψαν.

Πολλοί οικονομολόγοι έχουν προσφέρει θεωρίες για το πώς αναπτύσσονται οικονομικές κρίσεις και πώς θα μπορούσαν να προληφθούν. Όταν μια χώρα που διατηρεί μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία ξαφνικά αναγκαστεί να υποτιμήσει το νόμισμά της, λόγω ενός βιώσιμου ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, αυτό ονομάζεται νομισματική κρίση ή κρίση του ισοζυγίου πληρωμών. Όταν μια χώρα αδυνατεί να ξεπληρώσει το δημόσιο χρέος της, αυτό ονομάζεται χρεοκοπία. Ενώ η υποτίμηση και η προεπιλογή θα μπορούσαν να είναι εθελοντικές αποφάσεις της κυβέρνησης, συχνά θεωρείται ότι αποτελούν τα ακούσια αποτελέσματα μιας μεταβολής των διαθέσεων των επενδυτών που οδηγεί σε μια ξαφνική διακοπή των εισροών κεφαλαίων ή μια ξαφνική αύξηση της φυγής κεφαλαίων.

Αρκετά νομίσματα που αποτελούσαν μέρος του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών υπέστησαν κρίσεις το 1992-93 και αναγκάστηκαν να υποτιμηθούν ή να αποσυρθούν από το μηχανισμό. Άλλο ένα διάστημα με νομισματικές κρίσεις έλαβαν χώρα στην Ασία το 1997-98. Πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής δεν κατάφεραν να αντεπεξέλθουν στο χρέος τους στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Το 1998 η ρωσική οικονομική κρίση οδήγησε σε μια υποτίμηση του ρουβλίου.

Ορισμένοι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι πολλές υφέσεις προκλήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική κρίση. Ένα σημαντικό παράδειγμα είναι η Μεγάλη Ύφεση, η οποία προηγήθηκε σε πολλές χώρες από τον τραπεζικό πανικό και από συντριβές του χρηματιστηρίου. Η κρίση των ενυπόθηκων δανείων και η έκρηξη

της φούσκας ακινήτων[3] σε όλο τον κόσμο οδήγησε επίσης σε ύφεση στις ΗΠΑ και μια σειρά από άλλες χώρες στα τέλη του 2008 και το 2009. Στις μέρες μας, το χρηματοπιστωτικό σύστημα όπως φαίνεται διαβαίνει μια μεγάλη κρίση.

Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Χρήστος Καμπόλης και Νικόλαος Γ. Τραυλός «*Το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα διέρχεται μια σημαντική κρίση, τη χειρότερη μετά το μεγάλο 'κραχ' του 1929. Η κρίση έγινε ορατή τον Σεπτέμβρη του 2008 με τη κατάρρευση, τις συγχωνεύσεις και κρατικοποιήσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μεγάλου μεγέθους και μακράς ιστορίας (Lehman Brothers και Wachovia Bank στη πρώτη κατηγορία, Merrill Lynch και Bear Sterns στη δεύτερη και Fannie Mae και Freddie Mac στην τρίτη).*»[4]

Πίνακας 1: ΚΑΤΟΛΙΣΘΗΣΗ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

από 25/02/2008 έως 03/03/2009

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΧΩΡΑ	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
DOW JONES	ΗΠΑ	-46,99
NASDAQ	ΗΠΑ	-43,65
FTSE 100	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	-41,35
DAX	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	-45,73
CAC 40	ΓΑΛΛΙΑ	-47,57
SMI	ΕΛΒΕΤΙΑ	-43,53
BEL 20	ΒΕΛΓΙΟ	-58,72
AEX	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	-57,22
ATHEX COMPOSITE	ΕΛΛΑΔΑ	-58,48

[3] Επομένως μία οικονομική φούσκα, είναι η λανθασμένη χρήση των αποταμιεύσεων των πολιτών σε μαζική όμως κλίμακα. Η χρησιμοποίηση δηλαδή αυτών των αποταμιεύσεων για την παραγωγή προϊόντων που δεν ικανοποιούν τους αποταμιευτές. (http://iakovosal.blogspot.gr/2015/02/blog-post_46.html)

[4] http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf

Πίνακας 2: Μέσοι όροι δημοσίων δαπανών, φόρων και δημόσιων ελλειμμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες της Νοτίου Ευρώπης και της Ε.Ε.-15 (1995-2009).

Κατηγορίες	**Ε.Ε.-15**	**Ελλάδα**	**Πορτογαλία**	**Ιταλία**	**Ισπανία**	**Γαλλία**
1.Δημόσιες δαπάνες/ΑΕΠ	47.7	45.9	43.1	49.1	40.5	53.2
2. Δημόσια έσοδα/ΑΕΠ	45.1	39.4	39.1	45.5	38.3	49.9
3.Δημόσιο έλλειμμα/ΑΕΠ	-2.6	-6.5	-4.1	-3.5	-2.2	-3.3
Δημόσιες δαπάνες / ΑΕΠ						
4.Μισθοί δημοσίων υπαλλήλων	10.8	11.0	13.0	10.9	10.5	13.3
5.Δαπάνες εκπαίδευσης	5.2	2.9	6.8	4.7	4.4	6.3
6. Δαπάνες υγείας	6.4	4.4	6.5	6.2	5.4	7.5
7. Δαπάνες κοινωνικής προστασίας	18.8	17.2	14.0	18.0	13.4	21.4
8. Τόκοι δημοσίου χρέους	3.6	6.7	3.2	6.6	3.0	3.0
9. Δαπάνες γενικής κυβέρνησης	7.1	10.6	6.8	10.3	5.7	7.6
10. Άμυνα	1.6	2.6	1.4	1.2	1.1	2.1
Φόροι/ΑΕΠ						
11. Συνολικά έσοδα από φόρους και εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση	41.3	34.1	35.3	41.9	34.9	45.4
12. Φορολογικά έσοδα	27.2	21.2	23.7	28.9	22.5	27.1
13. Σύνολο (πραγματικών και τεκμαρτών) εισφορών στην κοινωνική ασφάλιση	14.3	12.9	11.6	13.1	12.9	18.5

14. Φόροι επί του εισοδήματος, πλούτου κ.λπ.	13.2	8.0	9.1	14.4	10.5	10.9
15. Φόροι εισοδήματος	12.3	7.6	8.8	13.9	10.2	9.9
16. Φόροι προσωπικού εισοδήματος	9.7	4.5	5.5	10.9	7.0	7.4
17. Φόροι κερδών Α.Ε.	n.a.	2.9	3.2	2.9	3.1	2.5
18. Έμμεσοι φόροι	13.7	13.0	14.6	14.2	11.6	15.8

Πηγή: Eurostat, Government finance statistics.

Αναλύοντας την έννοια της κρίσης θα πρέπει να τονισθεί ότι πρόκειται για μία πολυσήμαντη και πολυδιάστατη έννοια ακόμη και όταν αυτή προσδιορίζεται οικονομικά. Για του λόγου το αληθές, οι κρίσεις, αναλόγως των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, της έντασης, της διάρκειας και των συνεπειών τους μπορούν να κατηγοριοποιηθούν με ποικίλους τρόπους. Ως εκ τούτου οι κρίσεις μπορεί να είναι τραπεζικές, νομισματικές, ισοζυγίου πληρωμών, μικρές ή μεγάλες, εξωγενείς ή ενδογενείς μιας οικονομίας. Τόσο η πρώτη όσο κυρίως η δεύτερη βιομηχανική επανάσταση προκάλεσαν αξιοσημείωτες αλλαγές στο παγκόσμιο κοινωνικοοικονομικό καθεστώς. Η ανάδειξη του καπιταλισμού ως κύριου πλαισίου αναφοράς των νεότερων οικονομιών και η παγκοσμιοποίηση αυτών των τελευταίων διέγραψαν την πορεία της σύγχρονης διεθνούς κοινωνίας με απαράμιλλο τρόπο. Στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν, η δομή και οι βάσεις του τραπεζικού συστήματος άλλαξαν ριζικά. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δημιουργήθηκαν με τις διευρυμένες αρμοδιότητες και δραστηριότητες, η ανάπτυξη των χρηματιστηρίων, των νέων χρηματοοικονομικών παραγώγων και προϊόντων είχαν σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων μορφών κρίσεων άμεσα συνδεδεμένων με την πορεία των εξελίξεων.

Ο μεγάλος ιστορικός και θεωρητικός των κρίσεων Τσαρλς Κίντλμπεργκερ κατέγραψε και μελέτησε τις οικονομικές κρίσεις από το 17ο αιώνα με την ολλανδική φούσκα των τουλιπών (1630), ακτινογραφώντας την ανατομία των κρίσεων. Σύμφωνα με τον ίδιο, κάθε οικονομικός κύκλος διέρχεται από τις εξής τέσσερις φάσεις. Εκείνη της ανόδου, του παροξυσμού, της αναταραχής και της

ανασυγκρότησης. Έτσι κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης όλα τα οικονομικά μεγέθη της εκάστοτε κοινωνίας διανύουν περίοδο ανάπτυξης. Καθώς η ανάπτυξη δημιουργεί αισιοδοξία για μελλοντική ακόμα μεγαλύτερη ανάπτυξη, οι οικονομικές δραστηριότητες μεγεθύνονται και επεκτείνονται. Στην τελευταία περίοδο της συγκεκριμένης φάσης, ο ενθουσιασμός και η υπεραισιοδοξία του προηγούμενου καιρού δημιουργεί κλίμα παροξυσμού μεταξύ των επενδυτών και των καταναλωτών. Οι τιμές έχουν πλέον εκτοξευθεί στα ύψη και η οικονομία βρίσκεται στο ζενίθ της. Από το σημείο αυτό αρχίζει η τρίτη φάση του οικονομικού κύκλου. Δημιουργείται ανησυχία στις αγορές για μελλοντική υποτίμηση των επενδυτικών προϊόντων και περιουσιών τους. Ως συνέπεια, η απαισιοδοξία και ο φόβος διαδέχονται το προηγούμενο κλίμα γενικευμένης αισιοδοξίας. Οι τιμές πέφτουν κατακόρυφα, οι θεσμοί κλυδωνίζονται και οι άνθρωποι βρίσκονται σε κατάσταση πλήρους σύγχυσης. Τότε στο τελευταίο στάδιο της τρίτης φάσης ξεκινά μια νέα περίοδος όπου οι οικονομικές δυνάμεις και δραστηριότητες ανασυγκροτούνται και νέοι θεσμοί δημιουργούνται. Συνήθως αυτή η περίοδος είναι μακρά σε διάρκεια, εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς και έχει μεγάλο οικονομικό κόστος για την κοινωνία. Καθώς οι τιμές και τα οικονομικά μεγέθη επιστρέφουν στην πραγματική τους δυναμική, οι συνέπειες της κρίσεις εισέρχονται στον κοινωνικό ιστό και παγιώνονται. Η ύφεση είναι κατεστημένη, η ανεργία αυξάνεται, η ιδιωτική κατανάλωση μειώνεται μαζί με την εργασιακή αμοιβή και απαιτείται πλέον η χάραξη μιας αναπτυξιακής πολιτικής από πλευράς κεντρικής διοίκησης.

Η χρηματοπιστωτική κρίση που βιώνουμε σήμερα βρίσκεται στην τέταρτη φάση της όσον αφορά τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις της στην Ελλάδα. «Η πρώτη φάση ήταν όταν ξέσπασε ως κρίση επισφαλών στεγαστικών δανείων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οδήγησε, σε δεύτερη φάση, σε μια κρίση φερεγγυότητας συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Αμερική και στην Ευρώπη, αλλά και σε άλλες χώρες. Τρίτον, εξελίχθηκε σε κρίση ρευστότητας, καθώς η διατραπεζική αγορά από την οποία αντλούν κεφάλαια οι τράπεζες, σιγά - σιγά άρχισε να στεγνώνει, λόγω της κρίσης εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Και αυτό έπληξε και τις ελληνικές τράπεζες. Τέταρτον, οδηγεί τώρα σε κρίση της πραγματικής οικονομίας σε όλο τον κόσμο. Όχι μόνο στην Ευρώπη»[5].

[5] Κατσέλη (2009)

Πράγματι, η κρίση που βιώνει σήμερα η παγκόσμια οικονομία ξεκίνησε από την πτώση της αξίας των ακινήτων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Τα χρόνια που προηγήθηκαν της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007, το ύψος των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων είχε αυξηθεί σημαντικά. Αυτό οφείλονταν αντίστοιχα στην αύξηση της τιμής των ακινήτων από το 2000 έως το 2005 οπότε και άρχισε να μειώνεται η παραπάνω τιμή, πλησίαζε το ποσοστό του 50% .

Νέα μείωση ακολούθησε το 2003 όταν μετά από την τρομοκρατική ενέργεια στους δίδυμους πύργους η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ φοβήθηκε για νέα ενδεχόμενη κρίση. Το έτος 2003 λοιπόν, το επιτόκιο δανεισμού στις ΗΠΑ έφτασε το 1%. Η συνεχώς αυξανόμενη τιμή των ακινήτων αυτή την περίοδο είχε σαν αποτέλεσμα και την αύξηση του πλούτου των Τραπεζών που γνώριζαν ότι κατείχαν όλο και μεγαλύτερη αξία σε υποθήκες. Ορισμένες φορές η αξία της υποθήκης ξεπερνούσε κατά πολύ την αρχική τιμή του ακινήτου. Και τότε άρχισε να λειτουργεί το σύστημα της κερδοσκοπίας. Μιας και η αξία των ακινήτων θεωρείται ότι αυξάνεται όσο περνάει ο χρόνος και η υψηλή αξία των υποθηκών απαλλάσσει τις τράπεζες από το φόβο ενδεχόμενης αδυναμίας πληρωμής των στεγαστικών δανείων, οι δανειστές επιχείρησαν να βρουν νέους τρόπους προσέλκυσης περισσοτέρων δανειζόμενων. Δημιούργησαν τότε ελκυστικά για τους υποψηφίους δανειζόμενους δανειακά πακέτα που όντως αύξησαν ακόμα περισσότερο την χορήγηση στεγαστικών δανείων. Στην ουσία οι τράπεζες μπόρεσαν να πετύχουν τη δημιουργία χρήματος και μάλιστα από μια πηγή που θεωρούταν έως τότε αστείρευτη.

Ο πανικός που επικρατεί στις αμερικάνικες χρηματοπιστωτικές αγορές μεταδίδεται εύκολα και στην Ευρώπη μιας και πολλές τράπεζες κατέχουν στο ενεργητικό τους επενδυτικούς τίτλους αμερικάνικων στεγαστικών δανείων. Τα γεγονότα στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα ακολουθούν παρόμοια τροχιά με εκείνη στο αμερικάνικο τραπεζικό σύστημα. Η ρευστότητά τους εξαντλείται γρήγορα και πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις μεταξύ αυτών και η ελληνική, παρεμβαίνουν για να διασώσουν τις τράπεζες χορηγώντας τους χρήματα . Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και την γενικότερη ανησυχία για την ασφάλεια της πορείας της παγκοσμιοποιημένης πλέον χρηματοπιστωτικής αγοράς, οι επενδυτές στρέφονται κατά της ελληνικής οικονομίας. Το ελληνικό Κράτος μετά από πολλές δεκαετίες κακοδιαχείρισης των δημοσιονομικών της χώρας, βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα που καλύπτει έως τότε μέσω του δανεισμού δημιουργώντας παράλληλα ένα

μεγάλο δημοσιονομικό χρέος. Εξαιτίας του μεγάλου ελληνικού χρέους, οι επενδυτές θεωρούν πως η ελληνική οικονομία κινδυνεύει σοβαρά να χρεοκοπήσει και να κηρύξει αδυναμία αποπληρωμής ορισμένων ομολόγων που λήγουν στο τέλος του 2009.

2.2 Η οικονομική κρίση του 2008

Μια οικονομική κρίση μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα των θεσμικών οργάνων ή των περιουσιακών στοιχείων που υπερτιμούνται, και μπορεί να επιδεινωθεί από τη συμπεριφορά των επενδυτών. Η κρίση μπορεί να οδηγήσει την οικονομία σε βαθιά ύφεση.

Η οικονομική κρίση του 2008 ήταν η χειρότερη οικονομική καταστροφή μετά τη Μεγάλη Ύφεση του 1929. Η αιτία δεν έχει εντοπιστεί σε κανένα μεμονωμένο γεγονός ή λόγο. Πιθανότατα, ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς γεγονότων, καθένα με το δικό του μηχανισμό ενεργοποίησης που οδήγησαν στην κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος. Έχει υποστηριχθεί ότι η προέλευση της κρίσης ήταν ήδη από τη δεκαετία του 1970 με το νόμο που ανάγκασε τις τράπεζες να χαλαρώσουν τις πιστωτικές απαιτήσεις τους για τις μειονότητες με χαμηλό εισόδημα, δημιουργώντας μια αγορά για στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου.

Το ποσό των ενυπόθηκων δανείων, συνέχισε να επεκτείνεται στις αρχές της δεκαετίας του 2000, που η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ άρχισε να μειώσει τα επιτόκια δραστικά για να αποκρούσει την ύφεση. Ο συνδυασμός των χαλαρών πιστωτικών απαιτήσεων ώθησε την κερδοσκοπία, η οποία οδήγησε σε αύξηση των τιμών κατοικιών.

Όταν οι επενδυτές συνειδητοποίησαν ότι οι τοπικές κοινωνίες είχαν αρχίσει να γίνονται άνευ αξίας, λόγω του χρέους, προσπάθησαν να τους ξεφορτωθούν, αλλά δεν υπήρχε καμία αγορά για αυτούς. Αυτό προκάλεσε έναν καταρράκτη με αποτυχίες των δανειστών, που δημιούργησε μια μετάδοση της ρευστότητας που απασχόλησε τα ανώτερα επίπεδα του τραπεζικού συστήματος. Δύο μεγάλες επενδυτικές τράπεζες, οι

Lehman Brothers και Bear Stearns, κατέρρευσαν κάτω από το βάρος της έκθεσής τους στο χρέος, και πάνω από 450 τράπεζες απέτυχαν τα επόμενα πέντε χρόνια. Αρκετές από τις μεγάλες τράπεζες ήταν στο χείλος της αποτυχίας.

2.3 Αίτια οικονομικής κρίσης

Κάθε φορά που μια τράπεζα δίνει δάνειο, νέο χρήμα δημιουργείται. Κατά την περίοδο εκείνη μέχρι την οικονομική κρίση, οι τράπεζες δημιούργησαν τεράστια ποσά νέου χρήματος, καθιστώντας τα ως δάνεια. Σε μόλις 7 χρόνια, διπλασίασε το ποσό των χρημάτων και του χρέους στην οικονομία. «*Ακριβώς όπως ένα νέο δάνειο δημιουργεί χρήμα, η αποπληρωμή των τραπεζικών δανείων καταστρέφει τα χρήματα ... Οι τράπεζες κάνουν τα δάνεια και οι καταναλωτές την αποπληρωμή τους, αυτοί είναι οι πιο σημαντικοί τρόποι με τους οποίους οι τραπεζικές καταθέσεις δημιουργούνται και καταστρέφονται στη σύγχρονη οικονομία.*»[6] (Δημιουργία χρήματος στην Σύγχρονη οικονομία, η Τράπεζα της Αγγλίας σελίδα 3-4)

Διάγραμμα 2: Δημιουργία χρήματος

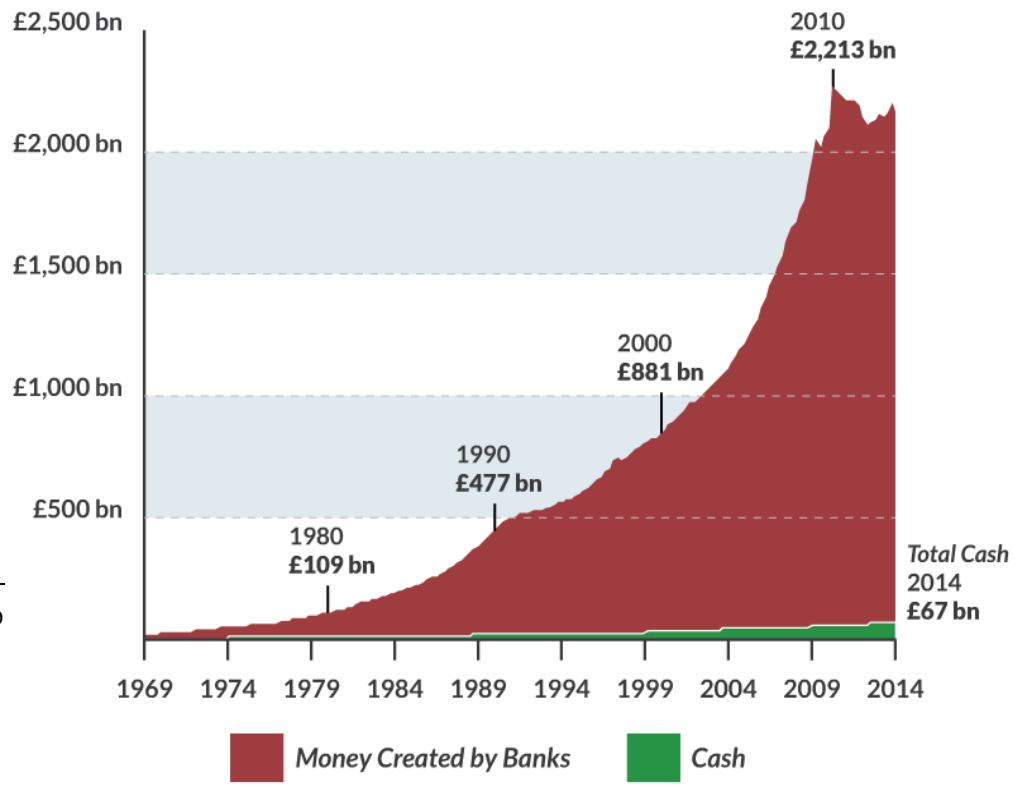

[6] http

Πολύ λίγα από τα τρισεκατομμύρια των τραπεζών στο χρονικό διάστημα μεταξύ 2000-2007 πήγαν σε επιχειρήσεις εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα:

Περίπου το 31% πήγε για ακίνητα κατοικίας, που οδήγησαν σε αύξηση των τιμών των κατοικιών.

Το 20% πήγε σε εμπορικά ακίνητα (κτίρια γραφείων και άλλων εγκαταστάσεων) Περίπου το 32% πήγε στο χρηματοπιστωτικό τομέα, και τις ίδιες χρηματοπιστωτικές αγορές που τελικά κατέρρευσε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Αλλά μόλις το 8% του συνόλου των χρημάτων που οι τράπεζες δημιούργησαν αυτή τη φορά πήγε σε επιχειρήσεις εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα. Ένα επιπλέον 8% πήγε σε πιστωτικές κάρτες και προσωπικά δάνεια.

Τα βασικότερα αίτια αυτής της κρίσης είναι: [7]

• η αλόγιστη χρήση τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων (Securitization)

• η υπερβολική χρήση δανειακών κεφαλαίων (Financial Leverage)

• η πλημμελής διαβάθμιση πιστοληπτικού κινδύνου ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης (Bond Ratings)

• το σύστημα αμοιβών στο χρηματοπιστωτικό τομέα (Bonus)

• και το κανονιστικό πλαίσιο

Όπως προαναφέρθηκε η οικονομική κρίση προκαλείται από την μείωση της συνολικής ζήτησης. Η συνολική ζήτηση οδηγήθηκε σε μείωση με τους παρακάτω τρόπους:

[7] http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf

Ο τραπεζικός δανεισμός μειώθηκε λόγω της πιστωτικής κρίσης και της έλλειψης των κεφαλαίων της τράπεζας. Η έλλειψη του τραπεζικού δανεισμού έχει μειώσει τις επενδύσεις και τους καταναλωτές που ξοδεύουν (και τα δύο συστατικά της AD)

Η πτώση των τιμών των κατοικιών. Η πιστωτική κρίση έχει μειώσει τη διαθεσιμότητα των ενυπόθηκων δανείων και συνεπώς την μειωμένη ζήτηση για αγορά κατοικιών. Επίσης, οι τιμές των κατοικιών ήταν υπερτιμημένες. Η πτώση των τιμών των κατοικιών έχει προκαλέσει την αρνητική επίδραση πλούτου. Αυτό οδήγησε σε μείωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών, την μικρότερη απόσυρση μετοχών και την μείωση των καταναλωτικών δαπανών.

Διάγραμμα 3: Πραγματικές τιμές κατοικίας: 1970 = 100.

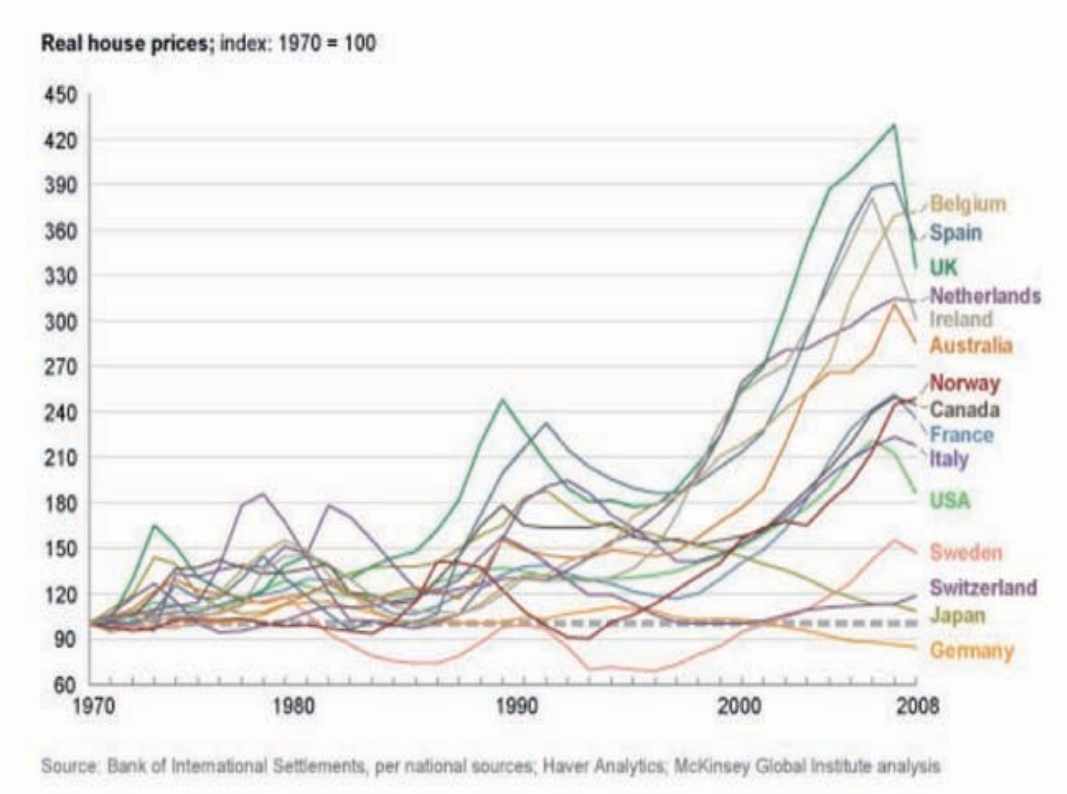

- **Πτώση στην παγκόσμια ανάπτυξη.**

Η μείωση της οικονομικής ανάπτυξης έχει προκαλέσει μια μείωση των εξαγωγών και του παγκοσμίου εμπορίου, προκαλώντας την περαιτέρω μείωση της συνολικής ζήτησης.

- **Μείωση της εμπιστοσύνης.**

Τα προβλήματα του τραπεζικού τομέα και οι πτώσεις του χρηματιστηρίου έχουν μειώσει την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και οδήγησαν σε μια αλλαγή νοοτροπίας. Αντί να ξοδεύουν για τα πιστωτικά οι άνθρωποι προσπαθούν να βελτιώσουν τις οικονομίες τους και να μειώσουν το χρέος τους.

Στις αρχές του 2008, υπήρξε μια αύξηση των τιμών του πετρελαίου που οδήγησε στην ώθηση του πληθωρισμού. Αυτό προκάλεσε την καμπύλη ζήτησης να μετατοπιστεί προς τα αριστερά και ενθάρρυνε τις Κεντρικές Τράπεζες για να διατηρήσει τα επιτόκια σε σχετικά υψηλό επίπεδο. Αυτό ενδεχομένως να επιδείνωσε την ύφεση.

Όσον αφορά τον ρυθμό ανάπτυξης φαίνεται πως η επιβράδυνση του επιφέρει επιβράδυνση και του ρυθμού αύξησης της συνολικής ζήτησης. Αυτό συνεπάγεται μικρότερη αύξηση των κερδών των επιχειρήσεων και του εισοδήματος των εργαζόμενων σε αυτές. Σε περίπτωση που η αύξηση των κερδών των εταιρειών δεν είναι η αναμενόμενη οι εργοδότες προχωρούν σε μείωση του λειτουργικού κόστους κυρίως μέσω μισθολογικών περικοπών, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος ζημιών. Σε αυτή την περίπτωση, τα φορολογικά έσοδα, που προκύπτουν από τη φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων αλλά και από έμμεσους φόρους, θα είναι μειωμένα τουλάχιστον βραχυχρόνια. Αυτή η πτώση των φορολογικών εσόδων αν δεν ληφθούν αντισταθμιστικά μέτρα, επιφέρει αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος, στην περίπτωση που ο προϋπολογισμός ήταν ισοσκελισμένος. Το δημοσιονομικό έλλειμμα ως ετήσια αρνητική ταμειακή ροή προστίθεται στο απόθεμα των δανειακών υποχρεώσεων της κυβέρνησης, που είναι το δημόσιο χρέος. Η αύξηση του χρέους,

ιδίως σε περίπτωση επιδείνωσης των οικονομικών συνθηκών, ενισχύει την αβεβαιότητα των πιστωτών για το αν τελικά θα τους επιστραφούν τα κεφάλαια τα οποία δάνεισαν στην χώρα. Αυτή η αβεβαιότητα μετακυλίεται μέσω ενός αυξημένου επιτοκίου δανεισμού στην δανειζόμενη χώρα σε περίπτωση που ξαναβγεί στις αγορές για να δανειστεί.

2.4 Οικονομική κρίση – Ελλάδα

Η βραδυπορία της νεοεκλεγείσας ελληνικής κυβέρνησης να αντιδράσει στην επίθεση που δέχτηκε η ελληνική οικονομία από τις επενδυτικές αγορές αλλά και να λάβει περαιτέρω πίστωση για την πληρωμή των χρεών της, επιδεινώνει την ήδη δύσκολη κατάσταση. Προκείμενου να αποφευχθεί η χρεοκοπία, η ελληνική κυβέρνηση στις 2 Μάιου του 2010 ζητώντας οικονομική βοήθεια, βρίσκεται υπό «Τριμερή Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο». Η Τρόικα χορηγεί στην ελληνική οικονομία μέσω της σύναψης Μνημονίου, δάνειο ύψους 110 δισεκατομμύρια ευρώ και ακολουθούν συγκεκριμένα μετρά . Ακολουθούν «*ο περιορισμός της πίστωσης στις ελληνικές επιχειρήσεις και τους καταναλωτές από τις ελληνικές τράπεζες, η πολιτική δημοσιονομικής λιτότητας που ακολουθεί από τις ελληνικές κυβερνήσεις και η αύξηση των φόρων πλήττουν ανεπανόρθωτα την πραγματική ελληνική οικονομία* .»[8]

Η Ελλάδα έχει μια καπιταλιστική οικονομία, με ένα δημόσιο τομέα που αντιπροσωπεύει περίπου το 40% του ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αντιπροσωπεύει περίπου τα δύο τρίτα από τις κορυφαίες ευρωπαϊκές οικονομίες. Ο τουρισμός παρέχει το 18% του ΑΕΠ. Οι μετανάστες αποτελούν σχεδόν το ένα πέμπτο του εργατικού δυναμικού, κυρίως στον τομείς της γεωργίας και της ανειδίκευτης εργασίας. Η ελληνική οικονομία έχει κατά μέσο όρο ανάπτυξη της τάξης του 4% ετησίως μεταξύ 2003 και 2007, αλλά μετά από το 2009 η οικονομία εισήλθε σε ύφεση, ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, της σύσφιξης των πιστωτικών συνθηκών, και της αποτυχίας της Ελλάδας να αντιμετωπίσει το αυξανόμενο έλλειμμα του προϋπολογισμού.

[8] Πετράκης (2011). Varoufakis, Halevi & Theocarakis (2011)

Μέχρι το 2013 η οικονομία είχε συρρικνώθηκε κατά 26%, σε σύγκριση με την περίοδο προ κρίσης το έτος 2007. Τα μέτρα λιτότητας έχουν μειώσει το έλλειμμα σε ποσοστό περίπου 4% το 2013, συμπεριλαμβανομένων των πληρωμών του δημόσιου χρέους.

Η συνεχιζόμενη βαθιά ύφεση έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τη μεγάλη πλειοψηφία των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα στον πρωτογενή, δευτερογενή και στον τομέα των υπηρεσιών.

Για το λόγο αυτό, η παρούσα εργασία στοχεύει και στη διερεύνηση των επιπτώσεων της ελληνικής οικονομίας στα βασικά χρηματοοικονομικά μεγέθη.

2.4.1 Η πιθανότητα η Ελλάδα να εγκαταλείψει την Ευρωζώνη

Στο αποκορύφωμα της κρίσης χρέους πριν από λίγα χρόνια, πολλοί ειδικοί ανησυχούσαν ότι τα προβλήματα στην Ελλάδα θα διαχυθούν και στον υπόλοιπο κόσμο. Εάν η Ελλάδα αθετήσει το χρέος της και εξέλθει από την Ευρωζώνη, υποστήριζαν, θα μπορούσε να δημιουργηθεί παγκόσμιο οικονομικό σοκ μεγαλύτερο και από την κατάρρευση της Lehman Brothers.

Σήμερα, όμως, κάποιοι πιστεύουν ότι αν η Ελλάδα επρόκειτο να αποχωρήσει από την νομισματική ένωση, (κάτι που είναι γνωστό ως "Grexit"), δεν θα αποτελούσε τέτοια καταστροφή. Η Ευρώπη έχει τοποθετήσει ασφαλιστικές δικλείδες, σε μια προσπάθεια να περιορίσει τα προβλήματα και να μην τους επιτρέψει να εξαπλωθούν και σε άλλες χώρες. Πολλοί ισχυρίζονται πως η Ελλάδα, που αποτελεί ένα μικρό μόνο μέρος της οικονομίας της Ευρωζώνης, θα μπορούσε να ανακτήσει την οικονομική της αυτονομία αποχωρώντας, και η Ευρωζώνη θα ήταν καλύτερα χωρίς μια χώρα που φαίνεται να χρειάζεται συνεχή υποστήριξη από τους υπόλοιπους.

2.4.2 Αίτια κρίσης στην Ελλάδα

Σημαντικό αίτιο της κρίσης είναι η εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η ανάπτυξη των παραγώγων του χρηματοπιστωτικού τομέα συνδέεται άμεσα με αυτή των αγορών. Ο ανταγωνισμός εντείνεται σε κάθε οικονομικό επίπεδο, γεγονός που δρα πιεστικά επί της εργασίας για την αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο τους διεθνούς ανταγωνισμού στράφηκαν από τα επιχειρηματικά δάνεια προς τα καταναλωτικά και τα στεγαστικά. Με την μείωση των επιτοκίων προσπάθησαν να προσελκύσουν τα νοικοκυριά στον δρόμο του δανεισμού. Αρχικά, ενώ υπήρχε μια σταθερότητα στην αποπληρωμή των δανείων και αξιοπιστία των χρηματοπιστωτικών οργανισμών προς το πρόσωπο των δανειοληπτών, στην συνέχεια η πορεία των απαιτήσεών τους από τους δανειολήπτες ανατράπηκε, καθώς όλο και περισσότερο οι δανειολήπτες αδυνατούσαν να αποπληρώσουν τα δάνειά τους (κάθε νοικοκυριό δίνει περισσότερο από το 40% του μισθού του για την αποπληρωμή δανείων) με συνέπεια να γίνονται επισφαλείς. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, έθεταν ως δευτερεύοντα παράγοντα τον μισθό του εκάστοτε νοικοκυριού, και ως κύριο παράγοντα για αξιοπιστία και σταθερότητα λάμβαναν υπόψη τους τα περιουσιακά στοιχεία τους. Εντούτοις, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί αντλούσαν τα κέρδη τους καθαρά από τον μισθό των νοικοκυριών. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι, το οικονομικό σύστημα των χρηματοπιστωτικών οργανισμών να φτάσει στα όριά του και να οδηγηθεί σε μια χρηματοπιστωτική κρίση.[9]

Τα αίτια της οικονομικής κρίσης διακρίνονται σε δύο θεματικές ενότητες, σε εσωτερικά και σε εξωτερικά αίτια. Αναλυτικότερα, τα αίτια εντοπίζονται στο εσωτερικό της χώρας και αφορούν λάθη και παραλείψεις στην οικονομική διαχείριση και δημοσιονομική πολιτική παρελθόντων ετών ή ακόμα και σε πολιτικές επιλογές των τελευταίων κυβερνήσεων μέσα στην κρίση. Ενώ, άλλα αίτια εντοπίζονται εκτός της ελληνικής επικράτειας σε ζητήματα και παραλείψεις των ξένων εταίρων ή ακόμα και στον τρόπο που είναι δομημένο το διεθνές καπιταλιστικό σύστημα και που οργανώνονται οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές.

[9] Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2009

Όταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα βρίσκεται σε αστάθεια, δηλαδή όταν οι πιστώσεις αυξάνονται έναντι της πραγματικής οικονομίας, τότε η χώρα οδηγείται σε χρηματοπιστωτική κρίση. Με πιο απλά λόγια, μια λάθος εκτίμηση για τις μελλοντικές προβλέψεις του εισοδήματος των εκάστοτε νοικοκυριών, μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση του δανεισμού. Πιο συγκεκριμένα, το χρήμα είναι απόρροια μιας μελλοντικής παραγωγής, ενός μελλοντικού εισοδήματος, που δημιουργείτο στα πλαίσια της πραγματικής οικονομίας. Αυτή η οικονομική στρατηγική, που ακολουθούσε το κράτος επί σειρά ετών, είχα σαν επακόλουθο την τεράστια συσσώρευση κεφαλαίου, όπου η ζυγαριά έγειρε προς το μέρος του, σε αντιστοιχία με την πραγματική οικονομία του κράτους. Από την στιγμή που το συσσωρευμένο κεφάλαιο ξεπερνούσε το ύψος των μελλοντικών εκτιμήσεων και προσδοκιών της παραγωγής του εισοδήματος που μπορεί να παράγει η πραγματική οικονομία του κράτους, το φαινόμενο της κρίσης έγινε φανερά αντιληπτό.[10]

Η Ελλάδα αποτέλεσε το επίκεντρο της κρίσης χρέους της Ευρώπης, από τότε που η Wall Street κατέρρευσε το 2008. Με τις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές κλονισμένες ακόμη, η Ελλάδα ανακοίνωσε τον Οκτώβριο του 2009 ότι είχε υποτιμήσει τα στοιχεία σχετικά με το έλλειμμά της για χρόνια, σημαίνοντας συναγερμό σχετικά με την ευρωστία της ελληνικής οικονομίας. Ξαφνικά, η Ελλάδα είχε σταματήσει το δανεισμό από τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Μέχρι την άνοιξη του 2010, προσανατολιζόταν προς την πτώχευση, η οποία απειλούσε να πυροδοτήσει μια νέα οικονομική κρίση.

Προκειμένου να αποτρέπει η καταστροφή, η λεγόμενη Τρόικα - το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή - εξέδωσε το πρώτο από τα δύο "πακέτα διάσωσης" για την Ελλάδα, τα οποία συνολικά ήταν περισσότερα από 240 δις €. Η διάσωση όμως ήρθε με συγκεκριμένες συνθήκες και όρους. Οι δανειστές επιβάλλουν σκληρούς όρους λιτότητας, που απαιτούν βαθιές περικοπές στον προϋπολογισμό και απότομες αυξήσεις φόρων. Απαιτούν επίσης από την Ελλάδα να αναμορφώσει την οικονομία της, με τον εξορθολογισμό της κυβέρνησης καταπατώντας τη φοροδιαφυγή και καθιστώντας την Ελλάδα μια χώρα που να ελκύει τις επενδύσεις.

[10] Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2009

Η ΕΕ ήθελε να ενισχύσει και όχι να εξασθενίσει, την ισχύ του ευρώ στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος. Ένα ισχυρό ευρώ θα πείσει άλλες χώρες της ΕΕ, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, την Δανία και την Σουηδία, να υιοθετήσουν το ευρώ. (Πηγή: Bloomberg 26 του Μαΐου, 2011 BBC News, Ελλάδα ενώνει την Ευρωζώνη, 1 του Ιανουαρίου του 2001).

Ως αποτέλεσμα, το ελληνικό χρέος συνέχισε να αυξάνεται μέχρι να ξεσπάσει η κρίση το 2009.

Η κρίση επομένως, ανέδειξε αδυναμίες και ανεπάρκειες προηγούμενων ετών. Ανεπάρκειες που προήλθαν και συντηρήθηκαν από την κοινωνική βάση, τη νοοτροπία της και το αξιακό της σύστημα.

2.5 Τρόποι αντιμετώπισης

Εξ άλλης πλευράς, η συνήθης μορφή της ανάπτυξης, η οικονομική, η οποία συνιστά μονίμως πρώτη προτεραιότητα όλων των Κυβερνητικών επιλογών όλων των Κρατών, λαμβάνει κατά κανόνα ευρύτατες διαστάσεις, με αποτέλεσμα να καθίσταται ανέφικτη η εν τω συνόλω πραγμάτωσή της. Υπενθυμίζεται εδώ, ότι κατά τον συνήθη της γενικό ορισμό η οικονομική ανάπτυξη επιδιώκει τη βελτίωση της υλικής ευημερίας, ιδίως εκείνων εκ των πολιτών, οι οποίοι έχουν τα χαμηλότερα εισοδήματα, την εξάλειψη της πενίας των μαζών, τη μεταβολή της σύνθεσης των εισροών και εκροών, η οποία περιλαμβάνει και αλλαγές της διάρθρωσης της παραγωγής από τις γεωργικές προς τις μεταποιητικές δραστηριότητες, την οργάνωση της οικονομίας κατά τρόπο παρέχονταν την μεγέθυνση του παραγόμενου προϊόντος μίας κοινωνίας και τη μέσω αυτού βελτίωση του επιπέδου ζωής των μελών της κ.ά.

Μεταξύ αυτών είναι η λειτουργία κατά τρόπο αποτελεσματικό της Δημόσιας Διοίκησης, η ύπαρξη ολοκληρωμένου και σαφούς θεσμικού πλαισίου, η δημιουργία και συντήρηση «επενδυτικού κλίματος» και «κλίματος πολιτικής ηρεμίας» και, βεβαίως, η χάραξη ορθών λειτουργικών και βιώσιμων στρατηγικών, πολιτικών, διαδικασιών και μέτρων, στοιχεία, τα οποία, υφιστάμενα, θα επιτρέψουν τόσο την ορθολογική διαχείριση κρατικών κεφαλαίων, (δημόσιες επενδύσεις), όσο και την

προσέλκυση κεφαλαίων ιδιωτών (ιδιωτικές επενδύσεις), για οικονομικές δραστηριότητες.

Τα θέματα της ανάπτυξης είναι πολλά και ποικίλα (πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά κ.ά.), όπως πολλές οι στρατηγικές, οι πολιτικές, τα μέσα και εργαλεία για την επίτευξή της. Στα «εργαλεία» περιλαμβάνονται τόσο οι δημόσιες, όσο και οι ιδιωτικές επενδύσεις, εκ των οποίων οι μεν ιδιωτικές έχουν αποτελέσει αντικείμενο σημαντικών μελετών, ενώ, αντιθέτως, τόσο οι δημόσιες επενδύσεις, όσο και η σχέση μεταξύ των δύο και οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις δεν έχουν διερευνηθεί επαρκώς ή η σημασία τους έχει τεθεί κατά περιόδους υπό αμφισβήτηση.

Στη συνέχεια θα προτείνουμε κάποιους τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης στη χώρα μας. Σαν πρώτο μέτρο, θα μπορούσαν να θεσμοθετηθούν κάποιες ορθολογικές οικονομικές και πολιτικές επιλογές οι οποίες σε όσο το δυνατόν σύντομο χρονικό διάστημα θα μπορέσουν να επιφέρουν ένα πιο θετικό οικονομικό περιβάλλον, κάτι που όμως εξαρτάται από το ποιες θα είναι αυτές οι επιλογές καθώς και τον τρόπο που θα εφαρμοστούν, καθώς αυτό μπορεί να οδηγήσει τη χώρα σε μια ακόμα μεγαλύτερη ύφεση, όπως έχει συμβεί σε πολλούς τομείς στην Ελλάδα. Όμως, δεν θεωρούμε πως η μείωση των μισθών, των συντάξεων και η μείωση ή το κόψιμο των εισοδημάτων είναι λύση, καθώς αυτά συνεπάγονται και μείωση της συνολικής ζήτησης για προϊόντα γεγονός που οδηγεί σε μια σειρά αρνητικών αποτελεσμάτων στην οικονομία στο σύνολό της.

Προκειμένου η Ελλάδα να απεμπλακεί όσο το δυνατόν συντομότερα και με ομαλό τρόπο από την ελληνική (και παγκόσμια) οικονομική κρίση, θα πρέπει να κυριαρχεί η αξιοπιστία τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Σε αυτό εκτός από το πολιτικό προσωπικό του τόπου, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Θα πρέπει τα ελληνικά επιτελεία να μπορέσουν να αναπτύξουν ορισμένες στρατηγικές που να μετριάζουν τον αρνητικό ρολό που πιθανόν να προσφέρουν τα ΜΜΕ. Και αυτό διότι καλώς ή κακώς, όλες οι καταστάσεις σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο επηρεάζονται κατά πολύ από τη στάση και την ανάμειξη των ΜΜΕ.

Κάτι ακόμα που θα επηρεάσει κατά πολύ το αν θα βγούμε από την κρίση είναι η σχέση που έχει η κυβέρνηση με τις άλλες ομάδες συμφερόντων, προκειμένου να υπάρχει σταθερότητα στο εσωτερικό της χώρας και έλεγχος αντιμετώπισης των

καταστάσεων. Θα πρέπει να υπάρξει αύξηση της εσωτερικής παραγωγής, προκειμένου η χώρα να μην στηρίζεται μόνο στις εισαγωγές από το εξωτερικό, αλλά να μπορεί να είναι αυτάρκης. Πριν από 20 χρόνια η εγχώρια παραγωγή περιλάμβανε το 60% των προϊόντων διατροφής του Έλληνα, όμως σήμερα, εξαιτίας πολλών παραγόντων, η εγχώρια παραγωγή καλύπτει μόλις το 20%. Πρέπει να δοθεί μεγάλη βάση στους τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας.

Εδώ παρουσιάζονται συνοπτικά οι κύριοι παράγοντες που οδηγούν μια οικονομία από τη φάση της ύφεσης σε αυτή της ανάκαμψης. Έχουμε την συνεχή αυξητική τάση μεταξύ συνολικής ζήτησης και της συνολικής επένδυσης. Πιο συγκεκριμένα, η μείωση της προσφοράς των προϊόντων στη περίοδο της ύφεσης είναι αρκετά μεγάλη, ώστε να ανατρέπεται το ισοζύγιο εις βάρος της προσφοράς και υπέρ της ζήτησης. Επίσης, η μεγάλη ζήτηση οδηγεί σε αύξηση των επενδύσεων οι οποίες με τη σειρά τους δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας πράγμα που μεταφράζεται σε νέα αύξηση της ζήτησης εξαιτίας των μισθών που χορηγούνται στους εργαζόμενους που με τη σειρά της αυξάνει τις επενδύσεις. Αυτή λοιπόν η συνεχής αυξητική αλληλεπίδραση της συνολικής ζήτησης και της συνολικής επένδυσης δημιουργεί τα λεγόμενα πολλαπλασιαστικά και επιταχυντικά φαινόμενα τα οποία αυξάνουν συνεχώς την οικονομική δραστηριότητα εντός της οικονομίας.[11] Άλλος σημαντικός παράγοντας είναι η τεχνολογική εξέλιξη και οι καινοτομίες. Επίσης έχουμε την επεκτατική πολιτική ενός κράτους. Συχνά όταν δεν είναι ιδιαίτερα έντονη η οικονομική ύφεση ενδέχεται η οικονομία να οδηγηθεί στην ανάκαμψη από παρεμβατικά μέτρα του κράτους τα οποία γίνονται με σκοπό την ενδυνάμωση της ζήτησης, όπως για παράδειγμα μείωση των φόρων, είτε με ενίσχυση των επενδύσεων (π.χ. δημόσια έργα, μείωση του επιτοκίου), είτε με ενίσχυση της ζήτησης (π.χ. μείωση των φόρων) κ.λπ. Τελευταίος παράγοντας δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από αυτόν της τύχης. Πολύ σπάνια, τυχαία γεγονότα είναι δυνατόν να οδηγήσουν την οικονομία στην ανάκαμψη όπως για παράδειγμα μία μαζική είσοδος ξένων επενδύσεων.

Συμπερασματικά, βλέπουμε ότι για να αντιμετωπιστεί η κρίση δεν αρκούν μόνο οι σωστές οικονομικές πολιτικές αλλά και η αλληλεπίδραση διάφορων εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων, παράγοντες οι οποίοι συχνά παίζουν

[11] Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ψηφιακό Σχολείο, "Οικονομικές Διακυμάνσεις-Πληθωρισμός-Ανεργία" Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ιστοσελίδα: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C117/130/944,3464/ 18

σημαντικότερο ρόλο συγκριτικά με τις οικονομικές αποφάσεις και εν τέλει «*η επίτευξη ενός ικανοποιητικού ρυθμού ανάπτυξης δημιουργεί ελπιδοφόρο αίσθημα και αίσθημα αισιοδοξίας, στο κράτος και στους πολίτες του, για έξοδο από την κρίση και μελλοντικές μέρες ευημερίας της χώρας και των πολιτών*.»[12]

Κεφάλαιο 3ο : Οικονομική κρίση και η επίδρασή της στα βασικά Οικονομικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας

Οι επιπτώσεις από την εμφάνιση μιας οικονομικής κρίσης μπορεί να είναι καταστροφικές τόσο για μια αναπτυσσόμενη όσο και για μια αναπτυγμένη χώρα. Γενικότερα, μια οικονομική κρίση μπορεί να προκαλέσει τα εξής:

- προβλήματα ρευστότητας σε τράπεζες και επιχειρήσεις,
- δυσκολία παροχής δανείων,
- μείωση του κύκλου εργασιών και του τζίρου των επιχειρήσεων,
- μαζικές απολύσεις εργαζομένων,
- υψηλή ανεργία,
- μείωση παραγωγής,
- μείωση εθνικού εισοδήματος,
- μείωση κατανάλωσης,
- χρεοκοπία επιχειρήσεων,
- μείωση της χρηματιστηριακής δραστηριότητας χρηματοοικονομικών οργανισμών,
- χαμηλά δημόσια έσοδα,
- αύξηση δημόσιου ελλείμματος,
- υψηλά επίπεδα χρέους,
- μείωση εξαγωγών κλπ.

[12] Άρθρο: «Αντιμετώπιση της Οικονομικής Κρίσης», Νεόφυτος Παπαδόπουλος, www.en-gr.com

3.1 Ανεργία

Ανεργία έχουμε όταν οι άνθρωποι που είναι άνεργοι αναζητούν ενεργά αμειβόμενη εργασία. Το ποσοστό ανεργίας είναι ένα μέτρο της επικράτησης της ανεργίας και υπολογίζεται ως ποσοστό διαιρώντας τον αριθμό των ανέργων από το σύνολο των ατόμων στο εργατικό δυναμικό. Κατά τη διάρκεια περιόδων ύφεσης, η οικονομία βιώνει συνήθως ένα σχετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας. Σύμφωνα με την έκθεση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, περισσότερα από 200 εκατομμύρια άτομα παγκοσμίως ή το 6% του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού ήταν χωρίς δουλειά το 2012.

Εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη θεωρητική συζήτηση σχετικά με τις αιτίες, τις συνέπειες και λύσεις για το φαινόμενο της ανεργίας. Η κλασική οικονομία, η Νέα κλασική οικονομία, και η Αυστριακή Σχολή Οικονομικών υποστηρίζουν ότι οι μηχανισμοί της αγοράς είναι αξιόπιστα μέσα για την επίλυση της ανεργίας. Αυτές οι θεωρίες υποστηρίζουν παρεμβάσεις που επιβάλλονται στην αγορά εργασίας από το εξωτερικό, όπως το συνδικαλισμό, τους γραφειοκρατικούς κανόνες εργασίας, τους φόρους, και άλλους κανονισμούς που ισχυρίζονται πως αποθαρρύνουν την πρόσληψη των εργαζομένων.

Η Κεϋνσιανή οικονομία υπογραμμίζει την κυκλική φύση της ανεργίας και συνιστά κυβερνητικές παρεμβάσεις στην οικονομία, που ισχυρίζεται ότι θα μειώσουν την ανεργία κατά τη διάρκεια της ύφεσης. Αυτή η θεωρία επικεντρώνεται στις επαναλαμβανόμενες κρίσεις που μειώνουν ξαφνικά τη συνολική ζήτηση για τα αγαθά και τις υπηρεσίες και έτσι να μειώσει τη ζήτηση για τους εργαζόμενους. Τα Κεϋνσιανά μοντέλα προτείνουνε κυβερνητικές παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην αύξηση της ζήτησης για τους εργαζόμενους, που μπορούν να περιλαμβάνουν οικονομικά ερεθίσματα, με δημόσια χρηματοδότηση της δημιουργίας θέσεων εργασίας, και επεκτατικές νομισματικές πολιτικές. Ο οικονομολόγος John Maynard Keynes, πίστευε ότι η βασική αιτία της ανεργίας είναι η επιθυμία των επενδυτών να λάβουν περισσότερα χρήματα, αντί να παράγουν περισσότερα προϊόντα, τα οποία δεν είναι δυνατό χωρίς τους δημόσιους φορείς που παράγουν νέο χρήμα.

Εκτός από αυτές τις ολοκληρωμένες θεωρίες της ανεργίας, υπάρχουν μερικές κατηγοριοποιήσεις της ανεργίας που χρησιμοποιούνται για τη μοντελοποίηση και για να εκφράσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις επιπτώσεις της ανεργίας εντός του οικονομικού συστήματος. Οι κύριοι τύποι της ανεργίας περιλαμβάνουν την διαρθρωτική ανεργία η οποία επικεντρώνεται σε διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας και της αναποτελεσματικότητας που συνδέεται με τις αγορές εργασίας, συμπεριλαμβανομένης μιας αναντιστοιχίας μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης των εργατών με τα απαραίτητα σύνολα ικανότητας. Τα διαρθρωτικά επιχειρήματα υπογραμμίζουν τις αιτίες και τις λύσεις που σχετίζονται με τις επαναστατικές τεχνολογίες και την παγκοσμιοποίηση. Οι αιτίες και λύσεις για την ανεργία τριβής συχνά σχετίζονται με το όριο εισόδου στην εργασία και τους μισθούς. Οι οικονομολόγοι τονίζουν ατομικές προκαταλήψεις στη λήψη αποφάσεων, και συχνά περιλαμβάνουν στα προβλήματα και τις λύσεις που αφορούν τους μισθούς και την αποτελεσματικότητα των ημερομίσθιων. Στους παρακάτω πίνακες και διαγράμματα θα παρουσιάσουμε τα στοιχεία για την απασχόληση και την ανεργία. Η καταγραφή αυτών των δεδομένων και ποσοστών μας παρουσιάζει μια νέα μορφή του εργασιακού τομέα στην Ελλάδα. Παρατηρείται αλλαγή στις υπάρχουσες συμβάσεις εργασίας από πλήρη απασχόληση και σταθερή σε άλλες, νέες, μορφές εργασίας. Η εκ περιτροπής εργασία, η ανασφάλιστη εργασία και η μερική απασχόληση, είναι μερικές από αυτές τις νέες μορφές εργασίας που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα μέσα στα χρόνια της ύφεσης. [13] Στον πρώτο πίνακα φαίνεται ότι το ποσοστό ανεργίας έφτασε στην μεγαλύτερη τιμή του το 2013 και οι απασχολούμενοι στην μικρότερη τιμή τους. Το 2016 φαίνεται πως έχουμε μια μικρή ανάκαμψη σε επίπεδο ανεργίας και απασχολούμενων. Στον δεύτερο πίνακα παρατηρούμε ότι η μεγαλύτερη είναι η ανεργία στις γυναίκες και αυτή η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα έχει αυξηθεί.

Τέλος στον τρίτο πίνακα που παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών, το 2013 παρουσιάζει τα μεγαλύτερα ποσοστά για τις ηλιακές ομάδες 15-24, 25-34, 35-44, 45-54. Κατά το πέρασμα των ετών φαίνεται πως μειώθηκαν αισθητά τα ποσοστά στις συγκεκριμένες ηλιακές ομάδες. Για τις ηλικίες 54 και πάνω φαίνεται πως μετά το 2013 αυξήθηκε η ανεργία μέχρι το 2016 που μειώθηκαν όλα τα ποσοστά εκτός από την ηλιακή ομάδα 55-64 που αυξήθηκε.

[13] Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2013

Πίνακας 3. Απασχολούμενοι, άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό ανεργίας: Ιούλιος 2011 - 2016

			Ιούλιος			
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Απασχολούμενοι	4.036.772	3.654.638	3.496.428	3.556.748	3.623.165	**3.703.828**
Άνεργοι	874.596	1.236.474	1.353.849	1.272.771	1.197.569	**1.120.843**
Οικονομικά μη ενεργοί	3.393.414	3.352.431	3.331.427	3.303.068	3.263.699	**3.220.780**
Ποσοστό ανεργίας	**17,8**	**25,3**	**27,9**	**26,4**	**24,8**	**23,2**

Πίνακας 4. Ποσοστό ανεργίας κατά φύλο: Ιούλιος 2011 - 2016

Ιούλιος						
Φύλο						
	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Άρρενες	15,1	22,4	25,0	23,4	21,7	19,4
Θήλεις	21,4	29,0	31,6	30,1	28,8	27,9
Σύνολο	**17,8**	**25,3**	**27,9**	**26,4**	**24,8**	**23,2**

Πίνακας 5. Ποσοστό ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών: Ιούλιος 2011 – 2016[1]

Ομάδες ηλικιών		2011	2012	2013	2014	2015	**2016**
15-24	**ετών**	43,8	56,3	58,7	49,4	48,6	**42,7**
25-34	»	24,5	32,1	36,5	35,0	31,6	**29,5**
35-44	»	14,3	21,5	24,4	22,7	22,1	**20,1**
45-54	»	12,1	18,6	21,1	20,4	19,9	**19,1**
55-64	»	8,4	14,0	15,3	16,6	17,0	**18,6**
65-74	»	3,0	4,0	9,1	10,5	13,2	**12,0**
Σύνολο		**17,8**	**25,3**	**27,9**	**26,4**	**24,8**	**23,2**

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται πως τα ποσοστά απασχόλησης αλλάζουν σε σχέση με τα ποσοστά ανεργίας. Φαίνεται πως κοντά στο 2013 έχουμε τα μέγιστα τους, το τοπικό ελάχιστο για την απασχόληση και το τοπικό μέγιστο για την ανεργία. Έπειτα από το 2013 φαίνεται πως εξισορροπούνται οι δύο γραμμές.

Διάγραμμα 4. Ποσοστό απασχόλησης και ανεργίας

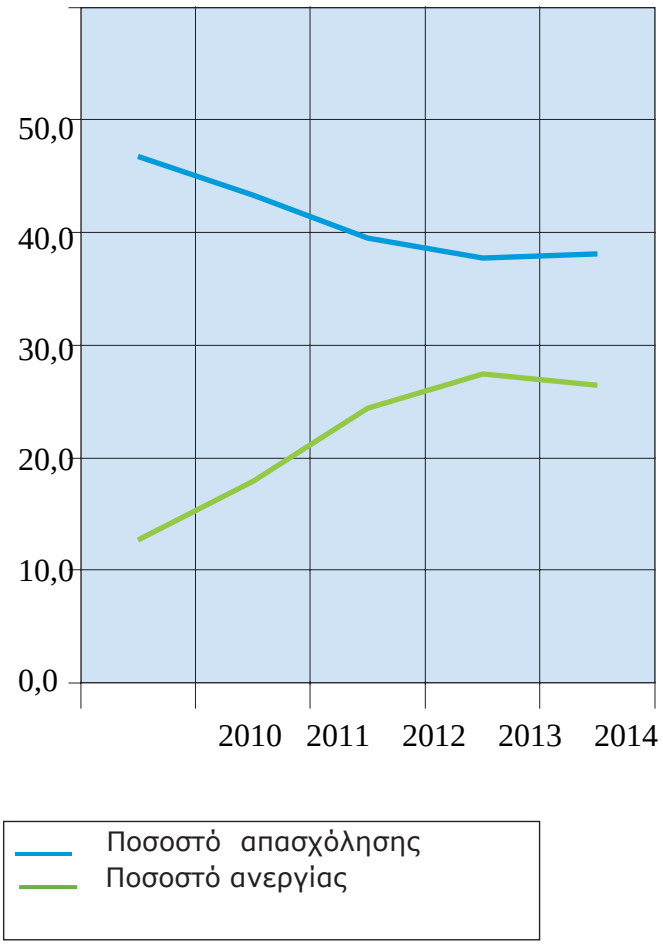

Στους δύο παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται οι απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης και φύλο για το διάστημα 2010 – 2014 και στον δεύτερο πίνακα κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας και φύλο για το ίδιο διάστημα. Καταλήγουμε πάλι στα ίδια συμπεράσματα με τον πρώτο πίνακα δηλαδή ότι το 2013 ήταν το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας. Στον δεύτερο πίνακα

μπορούμε να διακρίνουμε ότι την μεγαλύτερη κρίση την περνάει ο πρωτογενής τομέας που φαίνεται πως έχει τους λιγότερους απασχολούμενους, ακολουθεί ο δευτερογενής τομέας και ο τριτογενής έχει τους περισσότερους απασχολούμενους με μεγάλη διαφορά από τους άλλους δύο.

Πίνακας 6. Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας και φύλο, 2010 - 2014

Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας και φύλο, 2010 - 2014					
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Σύνολο	**4.389,8**	**4.054,3**	**3.695,0**	**3.513,2**	**3.536,2**
Άρρενες	2.600,6	2.390,3	2.168,3	2.065,3	2.056,1
Θήλεις	1.789,2	1.664,1	1.526,7	1.447,9	1.480,2
Πρωτογενής	544,2	500,7	480,5	481,1	479,9
Άρρενες	318,8	290,2	282,6	286,1	287,4
Θήλεις	225,4	210,5	197,9	194,9	192,5
Δευτερογενής	859,8	717,2	611,3	546,6	529,7
Άρρενες	719,7	592,0	497,7	437,7	418,2
Θήλεις	140,1	125,2	113,6	108,9	111,5
Τριτογενής	2.985,8	2.836,5	2.603,2	2.485,5	2.526,7
Άρρενες	1.562,1	1.508,1	1.387,9	1.341,5	1.350,4
Θήλεις	1.423,7	1.328,4	1.215,3	1.144,0	1.176,3

Πίνακας 7 . Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης και φύλο, 2010 – 2014

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης και φύλο, 2010 – 2014					
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Πληθυσμός (χιλιάδες)	**9.399,4**	**9.372,9**	**9.344,8**	**9.309,5**	**9.282,1**
Άρρενες	4.548,1	4.529,6	4.509,7	4.489,1	4.475,8
Θήλεις	4.851,3	4.843,2	4.835,0	4.820,4	4.806,3
Εργατικό	5.029,1	4.936,2	4.890,1	4.843,6	4.810,6
Άρρενες	2.890,6	2.816,0	2.763,5	2.734,5	2.691,0
Θήλεις	2.138,5	2.120,2	2.126,6	2.109,0	2.119,6
Απασχολούμενοι	4.389,8	4.054,4	3.695,0	3.513,2	3.536,2
Άρρενες	2.600,6	2.390,3	2.168,3	2.065,3	2.056,1
Θήλεις	1.789,2	1.664,1	1.526,7	1.447,9	1.480,2
Άνεργοι	639,4	881,8	1.195,1	1.330,3	1.274,4
Άρρενες	290,0	425,7	595,2	669,2	635,0
Θήλεις	349,3	456,1	599,9	661,1	639,4

3.1.1 Ανεργία ανά περιφέρεια

Στον παρακάτω πίνακα θα παρουσιάσουμε τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα των ανέργων δηλαδή όσων αναζητούν εργασία στο διάστημα του έτους 2015 τον μήνα Δεκέμβριο για να δημιουργήσουμε μια εικόνα σχετικά με την ανεργία στην Ελλάδα. Το σύνολο του αριθμού των ανέργων αναζητούντων εργασία ανέρχεται κατά μέσο όρο σε κάτι παραπάνω από 800.000 το μήνα για το έτος του 2015, τον μήνα Δεκέμβριο βλέπουμε πως έχει τιμή 858.802.

Πίνακας 8: ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΕΡΓΩΝ [ΑΝΑΖΗΤΟΥΝΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑ] ΕΤΟΥΣ 2015 τον μήνα Δεκέμβριο

	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ	49.364
ΚΕΝΤΡΙΚΗ	162.859
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	28.369
ΗΠΕΙΡΟΣ	27.208
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	62.429
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	15.623
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	67.858
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	40.659
ΑΤΤΙΚΗ	299.236
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	34.820
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	12.898
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	15.566
ΚΡΗΤΗ	41.913
ΣΥΝΟΛΟ	**858.802**

Πίνακα; 9. Ποσοστό ανεργίας για την περίοδο Μαΐου 2015 – Ιουλίου 2016, κατά Αποκεντρωμένη Διοίκηση[14]

Αποκεντρωμένη Διοίκηση	**5ος 2015**	**6ος**	**7ος**	**8ος**	**9ος**	**10ος**	**11ος**	**12ος**	**1ος 2016**	**2ος 2016**	**3ος 2016**	**4ος 2016**	**5ος 2016**	**6ος 2016**	**7ος 2016**
Μακεδονίας – Θράκης	25,1	25,3	25,3	25,3	25,4	25,0	24,9	24,7	24,7	24,6	24,3	24,3	24,3	23,0	24,2
Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονία ς	27,1	27,1	28,0	27,6	27,9	27,9	27,5	28,3	28,3	28,4	28,4	27,6	27,4	26,8	26,3
Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας	26,2	26,3	26,4	26,7	26,8	26,8	27,7	27,3	29,2	26,5	26,4	25,9	25,0	24,7	24,3
Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιόνιων Νήσων	25,0	25,1	25,7	24,4	24,2	23,8	24,1	23,3	23,6	23,0	23,6	23,6	23,8	23,2	22,8
Αττικής	25,3	24,8	24,7	24,7	25,1	24,8	24,1	23,5	23,6	23,3	23,0	22,6	22,7	22,9	23,1
Αιγαίου	14,6	17,9	16,3	15,7	14,0	14,5	12,9	14,8	14,7	15,2	16,1	16,1	21,0	18,4	19,5
Κρήτης	24,0	24,2	24,3	23,6	24,1	25,1	25,4	25,1	25,5	25,2	23,5	23,0	20,9	22,0	22,3
Σύνολο Ελλάδος	**25,1**	**24,9**	**24,8**	**24,6**	**24,7**	**24,5**	**24,5**	**24,2**	**24,3**	**23,9**	**23,8**	**23,5**	**23,6**	**23,4**	**23,2**

[14] Οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις είναι οι «χαμηλότερες» γεωγραφικά περιοχές για τις οποίες δημοσιεύει αποτελέσματα η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Αποτελέσματα σε κατώτερο γεωγραφικό επίπεδο δε δημοσιεύονται διότι, λόγω μικρού πληθυσμού και μεγέθους δείγματος, οι εκτιμήσεις σε αυτές τις περιοχές συνοδεύονται από ιδιαίτερα μεγάλα δειγματοληπτικά σφάλματα. Επισημαίνεται ότι, ακόμα και στο επίπεδο των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, υπάρχουν περιπτώσεις όπου λόγω μικρού μεγέθους δείγματος και πληθυσμού, οι εκτιμήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλα δειγματοληπτικά σφάλματα.

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας για την περίοδο Μαΐου 2015 – Ιουλίου 2016, κατά Αποκεντρωμένη Διοίκηση.

Έτσι όπως φαίνεται σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα «*Δυόμιση μονάδες πάνω από το μέσο όρο της Ελλάδας είναι το Μάιο του 2016 το ποσοστό της ανεργίας στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας, η οποία έχει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας πανελλαδικά (26,1%) μετά την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας (27,7%), σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιοποίησε χθες η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας δεν φαίνεται να έχει κάνει κανένα βήμα στην αντιμετώπιση της ανεργίας σε σχέση με πέρυσι το συγκρινόμενο διάστημα, καθώς το Μάιο του 2015 το ποσοστό ήταν 26,2%. Ακολουθούν σε ποσοστό ανεργίας η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας και Θράκης (25,1%), η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου Δυτικής Ελλάδας και Ιόνιων Νήσων (24,5%), η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής (22%), η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου (21,8%) και η Αποκεντρωμένη Διοίκηση (21,2%). Πάντως σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2016 η ανεργία σε επίπεδο Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας Στερεάς Ελλάδας έχει μειωθεί κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες, καθώς κατέβηκε στο 26,1% από 29,3% που ήταν.»*[15]

Συμπερασματικά, το φαινόμενο της ανεργίας και η ραγδαία αύξησή της, ως απόρροια της οικονομικής κρίσης, πλήττει κυρίως το γυναικείο φύλο, σε αντίθεση με τους άντρες που το ποσοστό τους είναι χαμηλότερο.

Στην δημιουργία και στην έκταση της ανεργίας παίζουν πολλοί παράγοντες ρόλο. Η διαθεσιμότητα των συντελεστών παραγωγής, η τεχνολογική πρόοδος, όπως και η αυξημένη ζήτηση για εργασία, τα μειωμένα εισοδήματα, η υποαπασχόλησης, είναι μερικές από τις αιτίες που προκαλούν το φαινόμενο της ανεργίας. Μάλιστα, σε περίοδο οικονομικής κρίσης, οι παραπάνω αιτίες είναι ικανές να εντείνουν σε τεράστιους ρυθμούς το φαινόμενο της ανεργίας, το οποίο μπορεί να φτάσει σε πολύ υψηλά επίπεδα. Η πορεία της οικονομικής ζωής μιας χώρας έχει αποδείξει πως το φαινόμενο της ανεργίας ακολουθεί ένα κυκλικό διάγραμμα, το οποίο συμβαδίζει με τον κύκλο της ύφεσης – ανάπτυξης. Στην περίοδο που διανύει η Ελλάδα, βρισκόμαστε σε ένα κρίσιμο σημείο, σε ένα σημείο καμπής, όπου η ανάπτυξη κινείται σε πολύ χαμηλούς ρυθμούς, με αποτέλεσμα την αδυναμία εξισορρόπησης

[15] http://www.taxydromos.gr/

του εργατικού δυναμικού που μπορεί να απασχοληθεί, με το εργατικό δυναμικό που ζητά εργασία.

3.2 ΑΕΠ

Στο τέλος του 2005, το ΑΕΠ της Ελλάδας (τόσο σε σταθερές, όσο και σε τρέχουσες τιμές) έφθανε στα 193,05 δισεκατομμύρια. Στο β 'τρίμηνο του 2014,το ΑΕΠ της Ελλάδας (σε σταθερές τιμές) αποτιμήθηκε σε 160,45 δισεκατομμύρια. Δηλαδή, μεταξύ του 2005 και του 2014 σημείωσε πραγματική πτώση κατά 16,9%. Την περίοδο 2010–2013 υπήρξαν απώλειες 40 δισ. ευρώ στο ΑΕΠ της Ελλάδας. Το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώθηκε στο τέλος του 2013 στο 2,1% του ΑΕΠ (χωρίς την επίπτωση από τη στήριξη των τραπεζών) ή στο 12,7% του ΑΕΠ (συμπεριλαμβανομένης της επίπτωσης από τη στήριξη των τραπεζών).

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) στην Ελλάδα ήταν αξίας 195,21 δισεκατομμύρια το 2015. Η αξία του ΑΕΠ της Ελλάδα αντιπροσωπεύει το 0,31 τοις εκατό της παγκόσμιας οικονομίας. Το ΑΕΠ στην Ελλάδα κατά μέσο όρο έχει τιμή 108,83 δισεκατομμύρια από το 1960 μέχρι το 2015, φτάνοντας στο πιο υψηλό όλων των εποχών, 354,46 δισεκατομμύρια το 2008 και στο πιο χαμηλό 4,45 δισεκατομμύρια το 1960. Σε γενικές γραμμές, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ που χρησιμοποιείται από τους επενδυτές για να μετρήσει την ικανότητα της χώρας να προβεί σε μελλοντικές πληρωμές για το χρέος της, επηρεάζει το κόστος δανεισμού της χώρας και τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων.

Διάγραμμα 5: ΑΕΠ της Ελλάδας

Στους πίνακες που ακολουθούν θα δούμε αναλυτικά τα οικονομικά στοιχεία ανά περιφέρεια, συγκεκριμένα την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά περιφέρεια. Στον πρώτο πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά περιφέρεια τα έτη 2012 και 2013. Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) ανακοινώνει τα αποτελέσματα των Εθνικών Λογαριασμών σε επίπεδο περιφέρειας (NUTS II), που αφορούν την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία για το έτος 2013.

Την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασαν οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, της Δυτικής Μακεδονίας και της Δυτικής Ελλάδας. Την μικρότερη μείωση την έχει η περιφέρεια της Κρήτης.

Πίνακας 10. Συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά περιφέρεια *(σε τρέχουσες τιμές, σε εκατ. Ευρώ)*

Περιφέρειες	**Έτη**			
	2011*	**2012***	**2013***	**2014***
Ελλάδα	181.909	168.979	160.237	157.187
Αττική	88.720	81.899	77.737	75.971
Βόρειο Αιγαίο	2.587	2.367	2.282	2.261
Νότιο Αιγαίο	5.802	5.373	5.307	5.294
Κρήτη	8.537	7.817	7.597	7.679
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	7.161	6.698	6.213	6.098
Κεντρική Μακεδονία	24.683	22.807	21.440	20.964
Δυτική Μακεδονία	4.234	4.175	3.901	3.831
Ήπειρος	4.052	3.701	3.538	3.487
Θεσσαλία	8.746	8.411	8.040	7.953
Ιόνια Νησιά	3.057	2.881	2.720	2.716
Δυτική Ελλάδα	8.444	7.916	7.339	7.288
Στερεά Ελλάδα	8.148	7.625	7.162	6.866
Πελοπόννησος	7.738	7.309	6.960	6.779
***Προσωρινά στοιχεία ** **				

Όσον αφορά το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά περιφέρεια, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα την μεγαλύτερη μείωση την έχουν οι περιφέρειες

Δυτικής Μακεδονίας, Ιόνια νησιά και Δυτική Ελλάδα. Η περιφέρεια της Θεσσαλίας έχει την δεύτερη μικρότερη μείωση μετά από την περιφέρεια της Κρήτης.

Πίνακας 11 . Κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά περιφέρεια

Περιφέρειες	**2011***	**2012***	**2013***	**2014***
Ελλάδα	207.029	191.204	180.654	177.941
Αττική	100.972	92.671	87.642	86.001
Βόρειο Αιγαίο	2.944	2.678	2.573	2.560
Νότιο Αιγαίο	6.603	6.079	5.983	5.993
Κρήτη	9.716	8.845	8.565	8.693
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	8.150	7.579	7.004	6.903
Κεντρική Μακεδονία	28.092	25.807	24.172	23.732
Δυτική Μακεδονία	4.819	4.724	4.398	4.337
Ήπειρος	9.953	9.517	9.065	9.003
Θεσσαλία	3.479	3.260	3.066	3.074
Ιόνια Νησιά	345	314	301	295
Δυτική Ελλάδα	9.611	8.957	8.275	8.250
Στερεά Ελλάδα	9.273	8.628	8.075	7.772
Πελοπόννησος	8.806	8.270	7.847	7.674
Προσωρινά στοιχεία *				

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται συνολικά τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη από το 2004 εώς το 2015. Στο Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν φαίνεται πως υπάρχει μια σταθερή αύξηση μέχρι το 2008, έπειτα από το 2008 εν όψει οικονομικής κρίσης παρατηρείται μείωση εώς και το 2015. Το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα όπως και το καθαρό εθνικό εισόδημα φαίνεται και πως αυτό λαμβάνει ανοδική πορεία ως το 2008 αλλά μετέπειτα παρατηρείται μείωση. Τέλος η καθαρή αποταμίευση λαμβάνει την μεγαλύτερη τιμή της το 2011 ενώ μετά ξεκινάει η μείωση των τιμών της.

Πίνακας 12 .ΒΑΣΙΚΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ (ΕΛΣΤΑΤ)

Κωδ. ESA 10	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011***	**2012***	**2013***	**2014***	**2015***
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ σε αγοραίες τιμές	199.242	217.862	232.695	241.990	237.534	226.031	207.029	191.204	180.654	177.941	175.697
Πρωτογενή εισοδήματα που εισπράττονται από την αλλοδαπή	6.793	6.780	8.119	9.030	7.935	7.075	6.219	6.688	6.219	6.186	5.457
Πρωτογενή εισοδήματα που πληρώνονται στην αλλοδαπή	9.234	10.822	14.114	16.238	13.208	11.705	11.871	5.420	6.437	5.795	4.855
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ σε αγοραίες τιμές	196.802	213.819	226.699	234.783	232.262	221.401	201.376	192.472	180.436	178.332	176.300
Αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου	28.564	31.159	33.561	36.364	37.682	37.913	36.937	37.027	34.973	33.930	34.393
ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ σε αγοραίες τιμές	168.238	182.660	193.138	198.419	194.580	183.488	164.440	155.445	145.463	144.402	141.906

Τρέχουσες μεταβιβάσεις που εισπράττονται από την αλλοδαπή	3.034	3.233	3.111	3.346	2.673	2.391	1.907	2.079	4.296	2.235	1.746
Τρέχουσες μεταβιβάσεις που πληρώνονται στην αλλοδαπή	3.041	3.107	4.329	3.985	3.891	3.897	3.536	2.935	2.977	2.859	2.564
ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	168.231	182.786	191.921	197.780	193.362	181.983	162.811	154.589	146.782	143.778	141.089
Τελική καταναλωτική δαπάνη	171.701	183.767	198.611	213.182	217.205	206.992	189.782	175.232	164.777	161.228	158.175
ΚΑΘΑΡΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ	-3.470	-981	-6.690	-15.402	-23.843	-25.009	-26.970	-20.643	-17.995	-17.450	-17.086
Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις που εισπράττονται από την αλλοδαπή	3.268	4.804	5.302	4.303	2.631	4.156	4.240	3.654	4.957	3.663	3.729
Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις που πληρώνονται στην αλλοδαπή	188	208	300	309	276	236	193	157	142	142	96
Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου	44.031	56.975	63.133	59.315	43.559	38.534	31.271	24.480	20.958	21.046	17.270
Αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου	28.564	31.159	33.561	36.364	37.682	37.913	36.937	37.027	34.973	33.930	34.393
ΚΑΘΑΡΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ (+) / ΚΑΘΑΡΗ ΛΗΨΗ (-) ΔΑΝΕΙΩΝ	-15.858	-22.201	-31.260	-34.360	-27.365	-21.710	-17.258	-4.598	835	-1.045	3.670
Προσωρινά στοιχεία *											

3.3 Εισαγωγές και εξαγωγές

Όσον αφορά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές φαίνεται σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα ότι τα αγαθά και οι υπηρεσίες το 2008 έχουν την μεγαλύτερη τιμή τους ενώ μετέπειτα διακρίνεται μια μείωση των τιμών εκτός από το 2014 που υπάρχει μια μικρή αύξηση και το 2010 διακρίνεται επίσης μια μικρή αύξηση συγκεκριμένα στις υπηρεσίες. Η διαφορά ανάμεσα στις εξαγωγές και τις εισαγωγές είναι μεγάλη το 2008 και γενικότερα και στα επόμενα χρόνια, από το 2013 και μετά όμως παρατηρείται πως μικραίνει αυτή η διαφορά.

Πίνακας 13. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Κωδ. ESA 10	**I.Τρέχουσες τιμές**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011***	**2012***	**2013***	**2014***	**2015***
P.71	Αγαθά	72.636	56.091	55.988	54.826	52.566	50.457	52.280	47.475
P.72	Υπηρεσίες	14.403	12.228	13.465	12.064	10.787	9.458	9.891	8.347
P.7	Εισαγωγές	**87.039**	**68.319**	**69.452**	**66.889**	**63.353**	**59.915**	**62.171**	**55.821**
	εκ των οποίων								
	Δαπάνες μονίμων κατοίκων στην αλλοδαπή	*2.679*	*2.425*	*2.156*	*2.267*	*1.844*	*1.835*	*2.076*	*2.025*
P.61	Αγαθά	24.680	20.227	23.433	26.833	29.932	29.828	30.091	28.925
P.62	Υπηρεσίες	31.853	24.862	26.525	26.033	24.913	25.007	27.746	27.149
P.6	Εξαγωγές	**56.533**	**45.089**	**49.958**	**52.866**	**54.845**	**54.835**	**57.837**	**56.074**
	εκ των οποίων								
	Δαπάνες μη μονίμων κατοίκων στην οικονομική επικράτεια	*11.636*	*10.400*	*9.611*	*10.505*	*10.442*	*12.152*	*13.393*	*14.194*

	Ισοζύγιο εξαγωγών - εισαγωγών	-30.507	-23.230	-19.495	-14.024	-8.508	-5.081	-4.333	253
Κωδ. ESA 10	**ΙΙ. Σταθερές τιμές προηγούμενου έτους**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011***	**2012***	**2013***	**2014***	**2015***
P.71	Αγαθά	68.548	57.142	52.827	51.044	50.102	52.319	54.447	53.950
P.72	Υπηρεσίες	13.980	12.181	13.148	11.846	10.701	9.518	9.999	8.413
P.7	Εισαγωγές	**82.528**	**69.324**	**65.975**	**62.890**	**60.803**	**61.837**	**64.446**	**62.363**
	εκ των οποίων								
	Δαπάνες μονίμων κατοίκων στην αλλοδαπή	*2.584*	*2.479*	*2.082*	*2.185*	*1.813*	*1.852*	*2.113*	*2.114*
P.61	Αγαθά	23.387	21.397	21.789	24.654	28.598	30.410	31.058	32.688
P.62	Υπηρεσίες	30.836	24.666	25.492	25.317	24.888	25.264	28.027	27.093
P.6	Εξαγωγές	**54.223**	**46.063**	**47.281**	**49.972**	**53.486**	**55.674**	**59.085**	**59.780**
	εκ των οποίων								
	Δαπάνες μη μονίμων κατοίκων στην οικονομική επικράτεια	*11.242*	*10.217*	*9.386*	*10.400*	*10.636*	*12.383*	*13.500*	*14.131*
	Ισοζύγιο εξαγωγών - εισαγωγών	-28.305	-23.260	-18.694	-12.919	-7.317	-6.164	-5.361	-2.583
Προσωρινά στοιχεία *									

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα τελευταία χρόνια ο εξωτερικός δανεισμός της χώρας μας αυξήθηκε καθώς η Ελλάδα έκανε εισαγωγές σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό συγκριτικά με τις εξαγωγές της καθώς επίσης και επειδή οι μεταβιβάσεις που

προέρχονταν από το εξωτερικό ελαττώθηκαν. Οι κυρίαρχοι παράγοντες που οδήγησαν στη ελάττωση των μεταβιβάσεων είναι οι εξής:

- Κατά πρώτον, οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσίασαν μείωση, επειδή μέλη αυτής γίνανε χώρες φτωχότερες από την Ελλάδα, οπότε τα πακέτα της Ε.Ε. κατανεμήθηκαν σε διαφορετική βάση σε σχέση με παλιότερα έτη.
- Κατά δεύτερον, η χώρα μας αναγκάστηκε να πληρώσει μεγαλύτερους τόκους στο ήδη αυξημένο εξωτερικό χρέος της.
- Με λίγα λόγια, η Ελλάδα χρεώθηκε ακόμα παραπάνω στα ξένα κράτη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας των '00 καθώς οι εισαγωγές της ήταν πολύ περισσότερες σε σχέση με τις εξαγωγές της, αν και δεχόταν πιο μικρές εισροές και πακέτα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

«*Οι εξαγωγές ελληνικών αγαθών κατά το έτος 2014 μειώθηκαν σε σχέση με το 2013 κατά 1,5% περίπου, και ανήλθαν σε 27,2 δις Ευρώ. Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές της χώρας το 2014 ανήλθαν σε 47,7δις Ευρώ ενώ το 2013 ήταν 46,9 δις Ευρώ, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 1,7%. Η αύξηση των εισαγωγών κατά το 2014 και η μικρή μείωση των εξαγωγών έχει σαν αποτέλεσμα τη μικρή αύξηση του εμπορικού ελλείμματος αγαθών της χώρας κατά το έτος 2014*.»[16]

Γενικότερα από την έναρξη της κρίσης χρέους, το αρνητικό ισοζύγιο στην Ελλάδα των εμπορικών συναλλαγών μειώθηκε σημαντικά από 44,3 δισεκατομμύρια € το 2008 – σε 177 δισεκατομμύρια € το 2015. Οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 9,8% το 2015, ενώ οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 4,5%.

[16] http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/h-ellhnikh-oikonomia

3.4 Πληθωρισμός

Οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών υποβάλλονται σε συνεχόμενες μεταβολές. Κάποιες τιμές παρουσιάζουν αύξηση και κάποιες άλλες μείωση. Αν υπολογίσουμε το μέσο όρο αυτών των αλλαγών θα έχουμε τη δυνατότητα να υπολογίσουμε το συνολικό ποσοστό του πληθωρισμού.

Το πόσο η οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει επηρεάσει τον πληθωρισμό της χώρας, είναι απόλυτα εμφανές. Για παράδειγμα, το Δεκέμβριου του 2013, η Ελλάδα εμφάνισε το χαμηλότερο ποσοστό πληθωρισμού (0,3%) στην Ευρωπαική Ένωση, παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με τους προηγούμενους μήνες.

Η σημασία του πληθωρισμού ως προσδιοριστικού παράγοντα της πραγματικής αξίας του χρέους είναι ιδιαίτερα σημαντική αν αναλογιστεί κανείς ότι το πραγματικό μέγεθος του χρέους αποτελεί το λόγο του ονομαστικού χρέους προς το επίπεδο των τιμών. Όπως αναφέρουν οι Ξανθάκης & Αλεξάκης (2006, σελ. 251) «*εάν αναμένεται αύξηση του ρυθμού πληθωρισμού, τότε οι εκδότες των συμβατικών ομολογιών βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση σε σχέση με τους δανειστές τους, αλλά και το αντίθετο, όταν ο ρυθμός πληθωρισμού μειώνεται*». Μια αύξηση του επιπέδου των τιμών θα επιφέρει μείωση της πραγματικής αξίας του χρέους. Εντούτοις, εκείνο που μειώνεται με την επιτάχυνση του ρυθμού πληθωρισμού είναι η πραγματική αξία του χρέους. Δηλ. τα χρήματα που επιστρέφονται από την δανειζόμενη κυβέρνηση στους εγχώριους πιστωτές έχουν μικρότερη αγοραστική δύναμη, πράγμα που αποθαρρύνει τους πιστωτές από το να προβούν στη σύναψη νέων δανείων, εκτός εάν ο προσδοκώμενος πληθωρισμός ενσωματώνεται στο επιτόκιο.

Στην περίπτωση που ο ρυθμός πληθωρισμού επιταχύνεται τότε, παρά το γεγονός ότι δεν επηρεάζονται τα ονομαστικά μεγέθη σε έλλειμμα και χρέος, εμμέσως επηρεάζονται αρνητικά τα δημόσια οικονομικά. Επιπλέον, ο πληθωρισμός ή ένας υψηλότερος ρυθμός πληθωρισμού επιφέρουν μείωση της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων προϊόντων και τον περιορισμό των εξαγωγών. Οι ξένοι επενδυτές επίσης αποφεύγουν να επενδύσουν σε μια χώρα όπου ο πληθωρισμός είναι υψηλός γνωρίζοντας ότι το κόστος παραγωγής θα είναι υψηλό και τα προϊόντα τους λιγότερο ανταγωνιστικά σε σχέση με χώρες χαμηλότερου πληθωρισμού. Συνεπώς, αναμένεται

ότι ο υψηλός πληθωρισμός θα οδηγήσει σε πτώση της οικονομικής δραστηριότητας και κατ' επέκταση σε συρρίκνωση των φορολογικών εσόδων, απαραίτητων για την εκπλήρωση των δανειακών υποχρεώσεων της χώρας

3.5 Επενδύσεις

Από την πτώση του κομμουνισμού, η Ελλάδα έχει επενδύσει πολλά σε γειτονικές βαλκανικές χώρες. Μεταξύ του 1997 και του 2009, το 12,11% των άμεσων ξένων επενδυτικών κεφαλαίων στη Δημοκρατία της Μακεδονίας ήταν Έλληνες, καταλαμβάνοντας την τέταρτη θέση. Μόνο το 2009, οι Έλληνες επένδυσαν € 380 εκατομμύρια στη χώρα, , με εταιρείες όπως η Ελληνικά Πετρέλαια έχουν γίνει σημαντικές στρατηγικές επενδύσεις.

Η Ελλάδα επένδυσε 1.380 εκατομμύρια € στη Βουλγαρία μεταξύ 2005 και 2007 και πολλές σημαντικές εταιρείες (συμπεριλαμβανομένων της Βουλγαρίας Postbank, United Bulgarian Bank Coca-Cola Βουλγαρία) ανήκουν σε ελληνικές οικονομικές ομάδες. Στη Σερβία, 250 ελληνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται με μια συνολική επένδυση ύψους άνω των € 2 δισ. Ρουμανικά στατιστικά στοιχεία από το 2005 δείχνουν ότι οι ελληνικές επενδύσεις στη χώρα ξεπέρασαν τα 3 δισεκατομμύρια €. Η Ελλάδα είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής στην Αλβανία από την πτώση του κομμουνισμού με το 25% των ξένων επενδύσεων το 2016 προέρχονται από την Ελλάδα, εκτός από τις επιχειρηματικές σχέσεις μεταξύ των δύο είναι εξαιρετικά ισχυρή και συνεχώς αυξανόμενη.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Χρηματιστηρίου Αξιών Κύπρου: "Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες όταν

αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.”[17]

Αναφορικά όμως με τις επενδύσεις που γίνονται στην Ελλάδα, το πάγιο κεφάλαιο στη χώρα μειώθηκε το 2010 σε ποσοστό 13% σε σχέση με το 2009, φτάνοντας τα 33,2 δις ευρώ από 38,2 δις, λόγω των περικοπών στις δημόσιες δαπάνες και την περιοριστική οικονομική πολιτική (naftemporiki.gr, 2010). Παράλληλα, οι ξένες επενδύσεις έδειξαν σταθεροποιητικές τάσεις μετά το 2009 με συνολικές εισροές κεφαλαίων 4 δις ευρώ, σημειώνοντας όμως πτώση κατά 5,82% σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, αλλά το 2010 αυξήθηκαν κατά 4,96%.

Λόγοι αποθάρρυνσης επενδύσεων. Μερικοί από τους λόγους της αποθάρρυνσης των επενδύσεων είναι οι παρακάτω:

- Η ύπαρξη πολλών μικρών και οικογενειακών επιχειρήσεων δεν ευνοεί την ανάπτυξη μεγάλων επενδύσεων
- Το ελληνικό χρέος δεν είναι βιώσιμο
- Οι συνθήκες δανεισμού από τις τράπεζες δεν είναι ευνοϊκές
- Η μείωση της ζήτησης
- Η υψηλή φορολόγηση των κερδών των επιχειρήσεων
- Η γραφειοκρατία

Πίνακας 14. Επενδύσεις

	2010	2011	2012	2013	2014
Πληθωρισμός: Μέσος Ετήσιος	4,7%	3,3%	1,5%	-0,9%	-1,3%
Παραγωγικότητα εργασίας (EU-28=100)**	93	89,9	91,8	92,8	n.a.
Ποσοστό ανεργίας	12,7%	17,9%	24,4%	27,5%	26,5%

[17] Σερετίδου Δ. (2012), “Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα: Πως φτάσαμε και που πάμε;”, Ιστοσελίδα: https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/15189/3/SeretidouDimitraMsc2012.pdf

Δημόσιες επενδύσεις (%ΑΕΠ)**	3,2%	2,5%	2,5%	2,7%	3,8%
Εξαγωγές (αγαθά-τρέχουσες τιμές)*	21,1	24,3	27,6	27,6	27,2
Εισαγωγές (αγαθά-τρέχουσες τιμές)*	50,5	48,4	49,3	46,9	47,7

*δισεκατομμύρια€

** Πηγή: Eurostat

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2015

Το έτος 2014 ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα ανήλθε στα 20,7 δις Ευρώ σε τρέχουσες τιμές, εμφανίζοντας αύξηση 1,3% σε σύγκριση με τα μεγέθη του έτους 2013 (20,5 δις Ευρώ). Η αύξηση αυτή, αν και είναι πολύ μικρή, αποτελεί την πρώτη μετά από μια σειρά σημαντικών μειώσεων κατά τα τελευταία έτη, που οφείλονται στη δραστική περικοπή των δημοσίων δαπανών και την περιοριστική οικονομική πολιτική που ασκήθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης. Σε ότι αφορά τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ), παρά την κρίση δημοσίου χρέους και την ένταξη της χώρας στο μηχανισμό στήριξης ΔΝΤ – ΕΕ – ΕΚΤ, οι συνολικές (ακαθάριστες) εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων, που στην ουσία αντικατοπτρίζουν την πραγματική επίδοση της χώρας στην προσέλκυση επενδύσεων, σημείωσαν το 2014 μια μείωση σε σχέση με το 2013, κατά 24,4%, ωστόσο σε σχέση με το έτος 2012 παραμένουν αυξημένες κατά 30,7%. Σε ότι αφορά στις καθαρές εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα αυτές σημείωσαν το ίδιο έτος μια μείωση σε σχέση με το 2013, της τάξης του 22,9%, ωστόσο συγκριτικά με το έτος 2012 παραμένουν αυξημένες κατά 20,9%.[18]

[18] http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/h-ellhnikh-oikonomia

3.6 Δημόσιο χρέος και έλλειμμα

Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στα ελλείμματα των κυβερνήσεων και στο συνολικό χρέος των ευρωπαϊκών χωρών υπήρξε γενικότερο φαινόμενο. Το συνολικό έλλειμμα των χωρών της ευρωζώνης έφθασε το 2009 στο 6,3% του ΑΕΠ και ήταν υπερδιπλάσιο του ορίου που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και υπερτριπλάσιο από το έλλειμμα του προηγούμενου έτους. Μόνο σε 5 από τα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. υπήρξε συμμόρφωση κατά το έτος αυτό εντός του ορίου του 3%, ενώ άλλα 5 κράτη-μέλη είδαν το έλλειμμα να υπερβαίνει το 10% του ΑΕΠ τους. Αποτέλεσμα ήταν το συνολικό χρέος της ευρωζώνης να φθάσει το 80%, περίπου δέκα ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το 2008.[19]

Το δημόσιο χρέος που αναφέρεται επίσης και ως κρατικό χρέος είναι το συνολικό χρηματικό ποσό που οφείλει το κράτος στους πιστωτές του, οι οποίοι ενδέχεται να είναι διεθνείς οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, άλλα και κράτη ή εγχώριοι και ξένοι ιδιώτες επενδυτές. Το δημόσιο χρέος διευρύνεται όταν το κράτος διενεργεί δημόσιες δαπάνες καθ' υπέρβαση των φορολογικών εσόδων. Το δημοσιονομικό έλλειμμα που προκύπτει προστίθεται στο ήδη υπάρχον χρέος. Το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε εξωτερικό, όταν πιστωτές είναι οι αλλοδαποί φορείς και σε εσωτερικό, όταν πιστωτές είναι οι εγχώριοι. Ένας άλλος διαχωρισμός του δημόσιου χρέους είναι εκείνος που σχετίζεται με το χρόνο λήξης (maturity) των δανείων που το απαρτίζουν: το βραχυπρόθεσμο δημόσιο χρέος (short-term public debt) έχει χρόνο αποπληρωμής μικρότερο του έτους, το μεσοπρόθεσμο (intermediate) από ένα έως πέντε χρόνια και το μακροπρόθεσμο (long-term) από πέντε χρόνια και άνω. Τα ιδιαίτερα οικονομικά χαρακτηριστικά της χώρας (fundamentals) που δανείζεται καθορίζουν τους όρους δανεισμού.

Σε ένα υγιές οικονομικό περιβάλλον, το κράτος μπορεί να δανειστεί εκδίδοντας κρατικά ομόλογα (government bonds) με χαμηλό επιτόκιο. Ωστόσο, τα κράτη που βρίσκονται σε «κρίση» (π.χ. υψηλά ελλείμματα στον προϋπολογισμό και στο ισοζύγιο πληρωμών) δεν θεωρούνται αξιόπιστα από τους εγχώριους πολίτες ή την παγκόσμια οικονομική κοινότητα ως προς τη φερεγγυότητά τους. Επομένως, τα

[19] Παρατηρητήριο Κρίσης, Η Τριπλή Κρίση που απειλεί την ευρωζώνη: Κρίση Τραπεζικού Τομέα, Κρίση Δημοσίου Χρέους, Κρίση Στάσης Επενδύσεων, Ιστοσελίδα: http://www.ineobservatory.gr/userfiles/file/parathrhthrio-krisis-5.pdf

κράτη αυτά μπορούν να δανειστούν μόνο με υψηλά επιτόκια λόγω της μεγάλης πιθανότητας αδυναμίας αποπληρωμής του χρέους (debt default). Οι διεθνείς οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, μπορεί να χορηγούν δάνεια σε αυτές τις χώρες με ευνοϊκούς όρους, με την προϋπόθεση ότι θα προχωρήσουν στις απαιτούμενες διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες θα μπορούσαν να μετριάσουν τα οικονομικά τους προβλήματα.

Η Ελλάδα εξασφάλισε το πρώτο σχέδιο διάσωσης της τον Μάιο του 2010, στην οποία η κυβέρνηση δεσμεύτηκε τα επώδυνα μέτρα λιτότητας με αντάλλαγμα 110 δις € (145 δισεκατομμύρια $). Όμως, τα μέτρα λιτότητας βοήθησαν να σταλθεί μια ήδη αδύναμη ελληνική οικονομία σε μια δίνη. Ένα δεύτερο πακέτο διάσωσης δεν βοήθησε ώστε να επαναφέρει την οικονομία. Η ελληνική ύφεση, μια από τις χειρότερες στην Ευρώπη μετά τη Μεγάλη Ύφεση, έκοψε το μέγεθος της ελληνικής οικονομίας κατά περίπου 25%.

Διάγραμμα 6. Πτώση ελληνικού ΑΕΠ

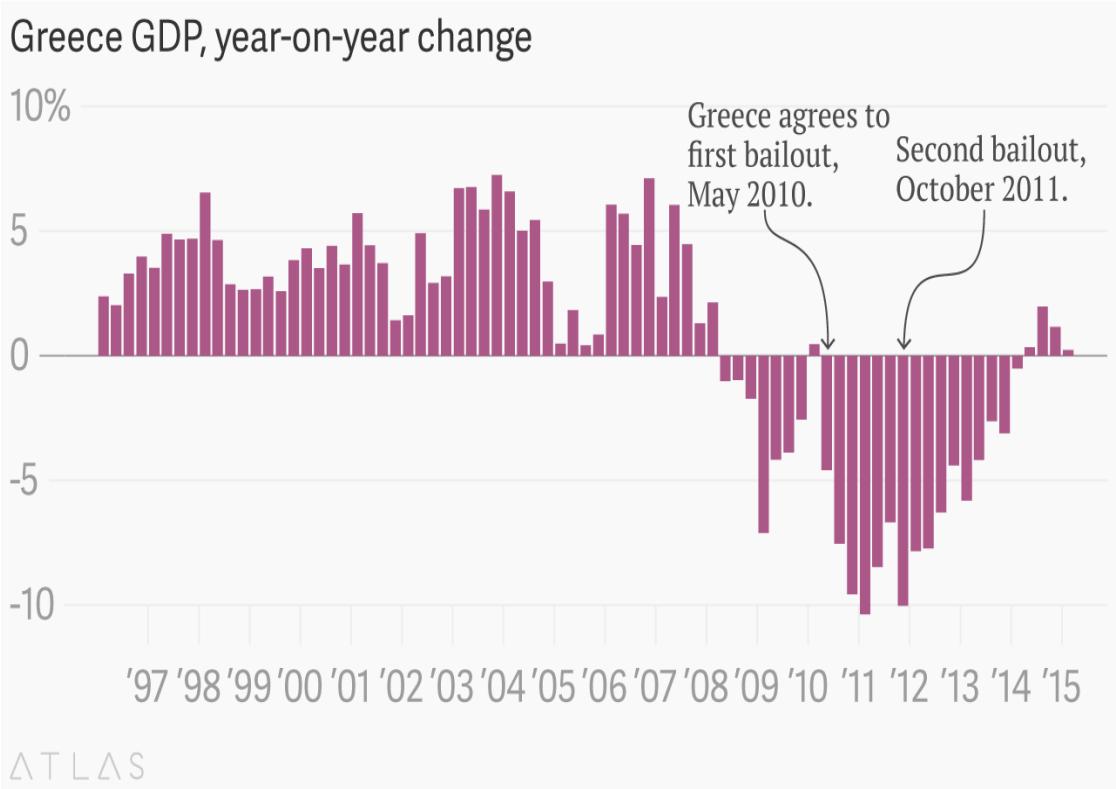

Η χειρότερη πτώση του ελληνικού ΑΕΠ ήρθε το 2011, το έτος κατά το οποίο η βιομηχανική παραγωγή έληξε 28,4% χαμηλότερα από ό, τι το 2005. [134] [135] Κατά τη διάρκεια αυτού του έτους, 111.000 ελληνικές επιχειρήσεις χρεοκόπησαν (27% υψηλότερα σε σχέση με το 2010). Ως αποτέλεσμα, το εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 7,5% το Σεπτέμβριο του 2008 σε ένα τότε ρεκόρ των 23,1% το Μάιο του 2012, ενώ ο χρόνος ποσοστό ανεργίας των νέων αυξήθηκε από 22,0% σε 54,9%.

Οι βασικές στατιστικές συνοψίζονται παρακάτω, με λεπτομερή πίνακα στο κάτω μέρος του άρθρου. Σύμφωνα με τη CIA World Factbook και της Eurostat:

- Το Ελληνικό ΑΕΠ μειώθηκε από 242 δισεκατομμύρια € το 2008 σε € 179 δισ το 2014, (συνολικά μείωση 26%). Η Ελλάδα ήταν σε ύφεση για πάνω από πέντε χρόνια.
- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώθηκε από τη μέγιστη τιμή των € 22.500 το 2007 σε € 17.000 το 2014, μείωση 24%.
- Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2014 ήταν 177% του ΑΕΠ ή 317 δισεκατομμύρια €. Η αναλογία αυτή ήταν η τρίτη μεγαλύτερη στον κόσμο μετά την Ιαπωνία και τη Ζιμπάμπουε. Το δημόσιο χρέος κορυφώθηκε σε 356 δισεκατομμύρια € το 2011 και μειώθηκε από ένα πρόγραμμα διάσωσης στα 305 δις € το 2012 και στη συνέχεια αυξήθηκε ελαφρά.
- Το ετήσιο έλλειμμα του προϋπολογισμού (δαπάνες άνω των εσόδων) ήταν 3,4% του ΑΕΠ το 2014, πολύ βελτιωμένη σε σχέση με το 15% του 2009.
- Τα φορολογικά έσοδα για το 2014 ήταν 86 δις € (περίπου 48% του ΑΕΠ), ενώ οι δαπάνες ήταν 89.500.000.000 € (περίπου 50% του ΑΕΠ).
- Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από κάτω του 10% (2005-2009) σε ποσοστό περίπου 25% (2014-2015).
- Εκτιμάται ότι το 44% των Ελλήνων ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας το 2014.
- Η Ελλάδα αθέτησε συμφωνία των 1,7 δις $ πληρωμών του ΔΝΤ στις 29 Ιουνίου, 2015. Η κυβέρνηση είχε ζητήσει ένα πακέτο διάσωσης των δύο ετών από τους δανειστές για περίπου $ 30 δισεκατομμύρια, τρίτο σε έξι χρόνια, αλλά δεν το παραλάβει

- Το ΔΝΤ ανέφερε στις 2 Ιουλίου 2015 πως η «δυναμική του χρέους» στην Ελλάδα ήταν "μη βιώσιμη" λόγω του ήδη υψηλού επιπέδου του χρέους και των σημαντικών αλλαγών στις πολιτικές, με μειωμένα πρωτογενή πλεονάσματα και μια αδύναμη προσπάθεια μεταρρύθμισης που επιβαρύνει την ανάπτυξη και που οδηγεί σε σημαντικές νέες ανάγκες χρηματοδότησης. Η έκθεση αναφέρει ότι θα απαιτηθεί μείωση του χρέους αν το πακέτο των μεταρρυθμίσεων υπό εξέταση αποδυναμωθεί περαιτέρω.

Κεφάλαιο 4ο : Ο δείκτης χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ

Ο δείκτης χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ είναι το ποσό του συνολικού ακαθάριστου δημόσιου χρέους μιας χώρας ως ποσοστό του ΑΕΠ. Είναι ένας δείκτης της υγείας μιας οικονομίας και ο βασικός παράγοντας για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Θα γίνει αναφορά στον ορισμό του δημόσιου χρέους: «*Δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Υπό την έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας συμπεριλαμβάνονται όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης ενός κράτους: κυβέρνηση, νομαρχία , δήμος κλπ. Το δημόσιο χρέος αυξάνεται από έτος σε έτος κατά το ποσό που ο ετήσιος κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα, ή αντιστρόφως μειώνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει πλεόνασμα.*»[20]

[20]https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF_%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%82

Το δημόσιο χρέος είναι ταυτοτικά (δηλαδή εξ ορισμού) ίσο με τον ιδιωτικό πλούτο, δηλαδή όσα χρωστάει το δημόσιο σε ιδιώτες τόσα ακριβώς οι ιδιώτες έχουν να λαμβάνουν από το δημόσιο, όπου στους «ιδιώτες» περιλαμβάνεται κατά σύμβαση και ο εξωτερικός τομέας (Rest of the World στους λογαριασμούς SNA). "Χρέος" ορίζεται συνήθως, ένα συγκεκριμένο υποσύνολο των υποχρεώσεων που προσδιορίζονται ανάλογα με τα είδη των χρηματοπιστωτικών μέσων που περιλαμβάνονται ή εξαιρούνται. Το χρέος που λαμβάνεται ως το άθροισμα των εξής κατηγοριών υποχρεώσεων (κατά περίπτωση): μετρητά και καταθέσεις, χρεόγραφα εκτός από μετοχές, εξαιρουμένων των χρηματοπιστωτικών παραγώγων, δάνεια, τεχνικά ασφαλιστικά αποθεματικά και άλλους πληρωτέους λογαριασμούς. Οι αλλαγές στο δημόσιο χρέος σε βάθος χρόνου αντικατοπτρίζουν τον αντίκτυπο των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται ως ποσοστό του ΑΕΠ. Τα δεδομένα είναι υπό Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών (SNA 1993) για όλες τις χώρες εκτός από την Αυστραλία και Ηνωμένες Πολιτείες (ΣΕΛ 2008). Η Ελλάδα όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα έχει το μεγαλύτερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, ακολουθούν η Ιταλία, Κύπρος και η Πορτογαλία.

Διάγραμμα 7. Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ

Σύμφωνα με τους δημοσιονομικούς κανόνες του Ηνωμένου Βασιλείου [Debt Management Review of the UK Debt Management Office (1995)] ο κύριος στόχος

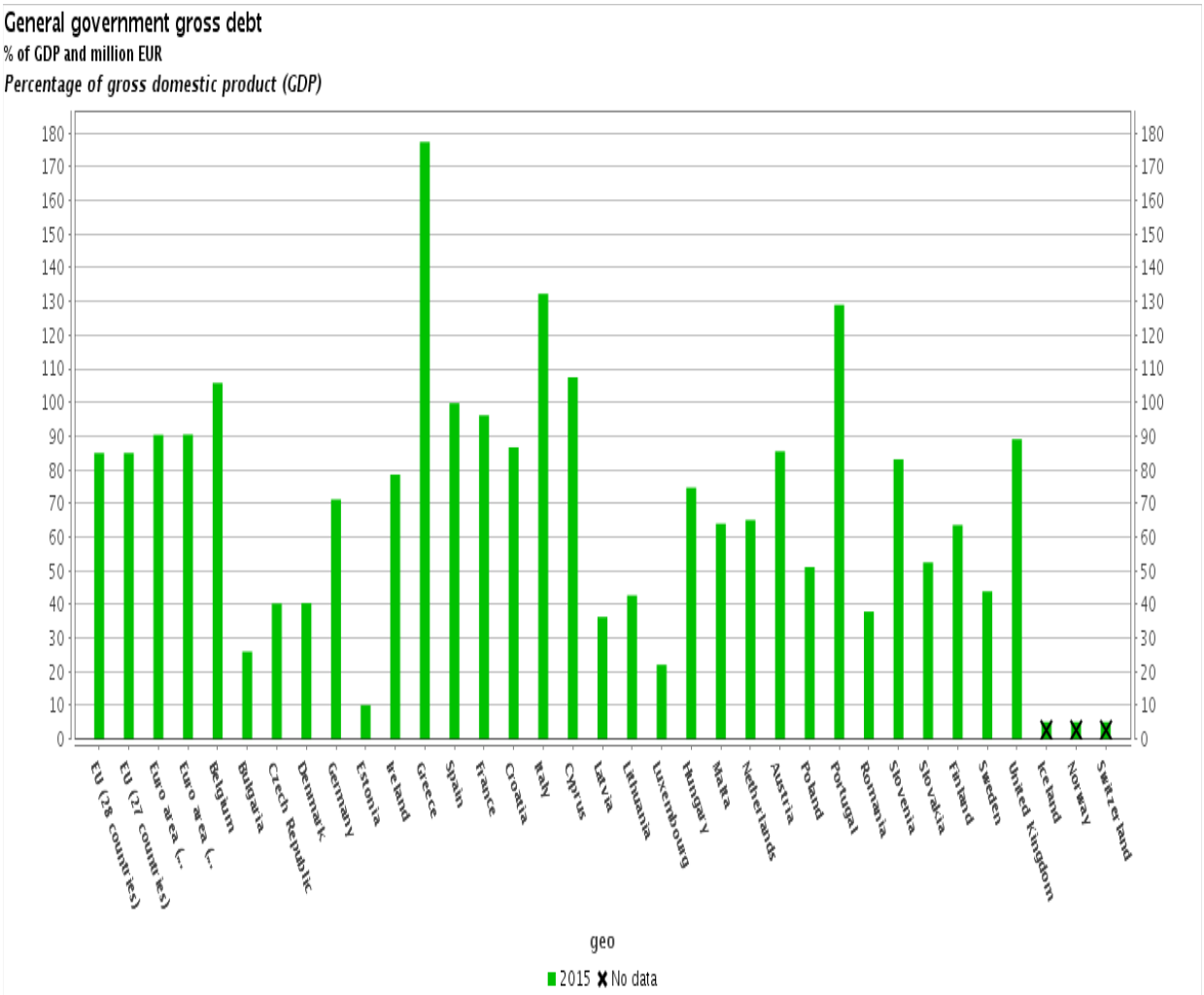

Source of Data Eurostat

της πολιτικής διαχείρισης χρέους της χώρας είναι «η ελαχιστοποίηση μακροπρόθεσμα του κόστους κάλυψης των χρηματοδοτικών αναγκών της Κυβέρνησης, λαμβάνοντας υπόψη τον κίνδυνο, και εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι η πολιτική διαχείρισης χρέους είναι συνεπής με τη νομισματική πολιτική». Η θέση αυτή αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τους στόχους που έχει η διαχείριση του δημόσιου χρέους στην πλειοψηφία των χωρών του ΟΟΣΑ. Ο ρόλος του κράτους σε θέματα διαχείρισης του δημόσιου χρέους είναι πολύ σημαντικός, εάν αναλογιστούμε ότι οι πολιτικές βέλτιστης διαχείρισης του πρέπει να λαμβάνουν υπόψη πολλές παραμέτρους.

Για παράδειγμα, το κράτος θα πρέπει να ενδιαφέρεται για τη βελτίωση του επιπέδου ευημερίας τόσο των ομολογιούχων όσο και των φορολογουμένων, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί ο συνολικός πλούτος. Οι φορείς άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής πρέπει επίσης να επιβάλουν φορολογία τόσο στην παρούσα όσο και στις μελλοντικές γενιές μέσω της σύναψης μακροπρόθεσμων δανείων. Προκειμένου, να μειώσουν το κόστος δανεισμού, οι δημόσιοι φορείς ενδέχεται να επηρεάσουν τα επίπεδα του πληθωρισμού και των επιτοκίων, επιφέροντας αλλαγές και στη νομισματική πολιτική. Η επιρροή αυτή φαίνεται να ενισχύεται από το γεγονός ότι το μέγεθος του δημόσιου χρέους είναι τόσο μεγάλο ώστε το κράτος να μην έχει κίνητρο να αποτρέψει την επίδραση του χρέους στις τιμές και τα επιτόκια.

Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα

Τα εμπειρικά αποτελέσματα διαφέρουν ανάλογα με το μέγεθος του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ. Ορισμένοι ερευνητές διαπιστώνουν ότι το μέγεθος του χρέους και ο χρόνος αποπληρωμής του συσχετίζονται αρνητικά στην περίπτωση που ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ υπερβεί το 100%. Άλλοι ερευνητές συμφωνούν με το προαναφερθέν επιχείρημα (αρνητική σχέση ανάμεσα στο επίπεδο χρέους και τον χρόνο αποπληρωμής), αλλά μόνον όσον αφορά στον χαμηλό ή στον υψηλό λόγο χρέους προς ΑΕΠ. Αντίθετα, στην περίπτωση ενός μέτριου λόγου χρέους προς ΑΕΠ, διαπιστώνουν ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ χρέους και χρόνου αποπληρωμής του. Τα εμπειρικά αποτελέσματα μπορεί επίσης να διαφέρουν ανάλογα με το αν ο ρυθμός πληθωρισμού επιταχύνεται, επιβραδύνεται ή παραμένει σταθερός. Μέσω ορισμένων παραδειγμάτων, επιχειρήσαμε να διερευνήσουμε πώς η απόφαση των δημοσίων φορέων για έκδοση μεσοπρόθεσμου ή μακροπρόθεσμου χρέους επηρεάζεται από τις μεταβολές του ρυθμού πληθωρισμού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μας:

- Όταν ο ρυθμός πληθωρισμού παραμένει σταθερός ή επιβραδύνεται, θα πρέπει να γίνεται προσφυγή σε μακροπρόθεσμο δανεισμό.

- Όταν ο ρυθμός πληθωρισμού επιταχύνεται, θα πρέπει να γίνεται προσφυγή σε μεσοπρόθεσμο δανεισμό.

Συμπερασματικά φαίνεται πως σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα η χρηματοπιστωτική κρίση επηρεάζει σημαντικά τα βασικά οικονομικά μεγέθη. Πιο συγκεκριμένα, η υπερβολική αύξηση των τιμών σε συνδυασμό με τη μη αύξηση των εισοδημάτων, οδηγεί στη μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών και συνάμα της ζήτησης. Επίσης, παρατηρείται στασιμότητα ή ακόμα και μείωση των επενδύσεων, μείωση της απασχόλησης, μείωση των πωλήσεων, μείωση της παραγωγής. Ακόμα, έχουμε αύξηση της ανεργίας.

Τέλος άξιο αναφοράς είναι πως οι κύριοι στόχοι που έθεσε ο ΟΟΣΑ το 2000 όσον αφορά στη διαχείριση του δημόσιου χρέους είναι η εξασφάλιση της ανάγκης χρηματοδότησης του κράτους, η ελαχιστοποίηση του κόστους δανεισμού, η διατήρηση του κινδύνου σε χαμηλό επίπεδο και η ανάπτυξη εγχώριων αγορών.

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Ελληνική βιβλιογραφία:

- Ξανθάκης & Αλεξάκης, «Χρηματοοικονομική Ανάλυση Επιχειρήσεων», 2006, σελ. 251
- Κουφάρης Γ., «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010
- Ετήσια έκθεση της ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2013
- Κατσέλη , Λ. (2009). Τα ερωτήματα που γεννά η χρηματοπιστωτική κρίση. Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση και η Ελλάδα. Αθήνα: Economia Publishing.
- Πετράκης, Π. Ε. (2011). Η Ελληνική Οικονομία και η Κρίση: Προκλήσεις και Προοπτικές. Αθήνα: Quaestor .

Ιστοσελίδες:

- https://el.wikipedia.org/wiki/
- http://financialcrises20thcentury.blogspot.gr/
- http://iakovosal.blogspot.gr/2015/02/blog-post_46.html
- http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf
- Eurostat, Government finance statistics.
- http://fekyou.info
- http://www.taxydromos.gr/
- www.statistics.gr
- https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/15189/3/SeretidouDimitraMsc2012.pdf

- Παρατηρητήριο Κρίσης, Η Τριπλή Κρίση που απειλεί την ευρωζώνη: Κρίση Τραπεζικού Τομέα, Κρίση
- Δημοσίου Χρέους, Κρίση Στάσης Επενδύσεων, Ιστοσελίδα:
- http://www.ineobservatory.gr/userfiles/file/parathrhthrio-krisis-5.pdf
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ψηφιακό Σχολείο, "Οικονομικές Διακυμάνσεις- Πληθωρισμός-Ανεργία" Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C117/130/944,3464/ 18
- https://data.oecd.org

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΉΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Πτυχιακή μου Εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Τίτλου Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η Πτυχιακή Εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όνομα & Επώνυμο Συγγραφέα (Με Κεφαλαία): ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΑ

Υπογραφή (Ολογράφως, χωρίς μονογραφή):ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΑ

Ημερομηνία (Ημέρα – Μήνας – Έτος):14/5/2017